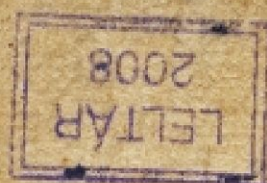

Deft. Hester

2319
ERDÉLLYI
MÉHECSKE

Melly
A' Méhekkal való bánásnak
titkait, és mesterségét rövid sum-
mába foglalván szemünk elei-
be terjeszti.

Mellyet
Sok írásokból, 's hasznos experien-
tiákból ki-tanúlt, és egybe-szedett Se-
raphicus Szent FERENCZ Minorita
Conventualis Szerzetében lévő
egy áldozó Pap.

Harmadszor Nyomtattatott.

Dvanyos Gyula.
KOLOSVÁRATT,

A' PÜSPÖKI Betükkel, 1785. Esztendő.

1955

ORSZ. MÉRŐPÁLYÁGI KÖNYVTÁR
LELTÁRI SZÁM
16.002

1955

1955

A' KEGYES OLVASÓHOZ!

EZen Erdély Országi Mébecskének mesterséges véle való bánását, és titkát rövid summában le-akarván írásommal árnyékozni: úgy tűnik szemem eleibe, mint ha egy kosárban minden majoroskodásbeli hasznos munkájd szemlélném.

Mert ha magára a' Mébetskére vetem szememet, zengedező fáradhatatlan munkálkodásit, esztendőről más esztendőre való szaporodásit, tisztát, és csinos rendit, 's munkáit látom. Ha pedig tekintem az ő hasznos dolgait, a' szépen le-csüggő, mesterségesen egybe rakott, drága édességű mézzel meghordatott, 's bézároltatott lépe gyönyörködtett. Kiknek esztendőnként való pénzt kereső munkáiról, vélek való hasznos gondviselésről, és mester séges majoroskodásról akarám ezen tsekélly magyar pennámnak írását botsátani.

Azért mind ezeknek okos, és hasznos végbe vitelére, meg-tanít ezen Méhecske, mellyben mit, 's miként munkálódhasson a jó gazda ember esztendőnek minden részeiben, fel-találja. Ezeket pedig régi, és új meg-ért, sok esztendőig mébészkedésben forgott tudósoktól ballottam, láttam, 's magam vékony experienciámból irtam: nem-is egyéb okból, hanem baxám fiaiboz való szeretetemből; kiket látván, hogy e' féle szükséges könyvek-ből meg-fogyatkoztanak, nem akartam őket ilyen kincstől meg-fosztani, hanem tsekély fáradságomat nem szánván, örömezt vékony tudományomat vélek közlóm.

Te azért kegyes Olvasó ezen munkátskámban füleket gyönyörködtető magyarságot ne keresz, mert nem szándékozom példázó forma beszéddel, sem gyönyörködtető igékkel ezt előbe terjeszteni, hanem világos, s' könnyű értelmű szókkal akarom le-árnyékozni, hogy így jobban meg-értvén, könnyebben meg-tanulván boldogulhass mébeid állapottyában: bizonyos-is lebetesz benne, hogy ezen Méhetske Isten segítségével által mébeidnek elő menetelét, 's kívánságod szerént való állapotra jutását meg-mutattya.

I. RÉSZ.

I. R É S Z.

A Méh ról.

I.

♦♦♦♦ Méh egy repdeső, tiszta, és tsi-
 ♦♦♦♦ A' ♦♦ nos állat, mellynek négy szár-
 ♦♦♦♦ nyai, két fekete fényességű moz-
 dulhatatlan szemei, hat, két két kőrmös, és
 szőrös lábai fogas áll kapczái, egy hufszu
 nyelve, és mérges egy fulánkja vagyon.
 A' szárnyai által látható hártýátskából ál-
 lanak, mellyek közül egyik vállán kettő
 kettő szokott nőni egy más mellett, de a'
 felsőbbek hosszabbak szoktak lenni. Két
 szemei kinn ülők, valami vékony hártýá-
 val bé-fedezve, azért homályos látó. Lá-
 bai izetskéekkel tellyesek, az hátulsók hosz-
 szabbak a' többinél, mellyekkel a' méh ke-
 nyeret, és a' viafzket szokta hordani, azok-
 hoz raggatni, a' két középsőken áll munká-
 jában, és noha mind az hat lábain áll-is nyü-
 godalmában, még-is két első lába kéz gya-
 nánt szolgál neki, azokkal szemeit - is tisz-

fogattya, hogy jobban lásson, valamint
 az hátulsókkal szárnyait, hogy jobban re-
 pülhessen. Áll-kaptzái mint-egy harapó-
 fogó, nem úgy állanak, mint más állatok-
 nak, hanem öldalt. Nyelve olly hosszú,
 hogy szájában el nem fér, hanem kettőz-
 ve fekszik nyaka alatt. Végre fulánkja
 csak egy, de mérges vagyon, élni-is szo-
 kott véle ember, barom, madár, és más
 méh ellen; valamiben pedig azt ő egyfzer
 botsáttya (mint hogy a' szakás nyilhoz
 hasonló) ki nem veheti, hanem a' béle o-
 da szakadván, meg kell néki dögleni. Há-
 tulsó részében a' gyomra mellett egy kis
 hólyag láttatik, mellybe csak egy tsep-
 ér, ebben hordgya a' mézet, vizet is, mel-
 lyet nem hátul, hanem elől ad-ki szájján.

2. A' Méhben uralkodik mind az Őt érzé-
 kénség: A' *Látás* noha gyengébb mint
 más állatokban, még is tsak lát, kivált tá-
 vulról, ellenben közelről nem olly kép-
 pen, a' mint tapasztallyuk, mert történni
 szokott, hogy mikor jó a' virágokról ko-
 sárához, ha az ember szemközbe mégyen
 véle, meg-űtközik, el-annyira, hogy gya-
 kran le-is esik a' földre. A' *Szaglás* hatalmas
 ben-

benne, ki ki tapasztalhattya, mert megszű-
 fze meg-érzi a' mézet, és fel-emelkedvén
 szárnyaival a' levegő égbe akár melly vi-
 rágos mezőt észre veszen. A' *Tapasztalással* a' természet őtet szépen meg-ajándé-
 kozta, mellyet észre vehet az ember, mert
 ha a' kosarához csak valamennyire hozzá
 ér-is, azonnal meg-tudgya. Az *Izlés* tiszt-
 ta, és világos benne, hasonló több érzé-
 kenségéhez, ez által ízokta meg-külöm-
 böztetni az ártalmas vizeket, nedvesége-
 ket, és virágokat. Utóllýára *Hallással*-is
 bőven uralkodik; meg-hallja annyának
 rajzás idején zokogását, hallja több tár-
 sainak dorombolását, sőt minden zörgést,
 pattogást, tsengetést, dobolást, fűttyöge-
 tést meg-hall.

3. Minden méh eleinten éretlen féreg,
 hasonló a' pondróhoz, tizen nyolcz na-
 pokig van a' lép fiókotskájában bé-pólál-
 va, s az után szárnyason jön-ki, de minek
 utánna a' viasz fedelén magát által rágta
 volna, és szárnyason világot kezdett lát-
 ni, színére nézve eleinte hamú színű, sőt
 még szárnyai-is hasonló, de kevés idő
 múlva, fetét barna színben öltözik, ab-

ban-is marad , miglen érett állapotra jutván meg űszűl, és el - vész ; mert ném szokott tovább élni egy esztendő, és három hólnapnál, akkor meg-űszűl, meglankad , 's szárnyaiban meg-tfonkulván, vég bútsút veszzen a' többbitől. Mindazonáltal fok ideig el-lehet őtet tartani fiúról fúra. Kivánná itt nem kétlem valaki érteni , mi okozza a' méhetskének illy rövid idejet ? nem egyéb , hanem az ő fáradhatatlan munkás vó!ta. *u*

4. A' méh valamint magára, úgy több tárfaira különös szorgalmatossággal figyelmez, egy aránsu közönséges törvénnyel él tárfaival, mert egynek lints szabadságában az , melly másnak meg nints engedve. Innen vagyon az-is, hogy soha az eledelért űszve nem vesznek, hanem egy-aránt űsztyák azt, a' mit gyűjtenek, és minek-utánna mindeneket el-költenek, és keresésre, hordásra alkalmatlan léfzen az idő , éhel-is egyűt halnak-meg.

5. Végezetre: Különös alázatos tisztelettel, és fő tekintettel az ő elől járójához, királynéjához, vagy - is Annyához viseltetik, el-annyira, hogy a' nélkül tfak dol-

gozni sem kíván, sőt a' mit dolgozik, haszontalan; Annyával edgyütt pedig kész minden munkára, és mindenütt tündes. Sok egyebeket írhatnék a' méhnek természetéről, és tulajdonságáról, magok igazgatásának mesterségéről, és majorkodásának módgyáról: de csak idő töltés, és talám a' kegyes olvasónál unalmat-is szerezhetne.

II. R É S Z.

Az Anya Méhről.

6.

AZ Anya (a'mint mások nevezik Király-
né) kivált-képpen való szépségű, és tekintetű méh, melly-is majd kétszer hosszabb, 's vastagabb a' rend szerént való méhnél, de még sints olly vastag mint a' here (mellyről az harmadik részben) noha jóval hosszabb annál: természetére, színére, és az ő testének formájára, 's állására nézve különbözik jóval a' közönséges méhtől. Feje mivel ált-kapczája rövidebb, gömbölyűbb valamennyire a' méhekénél. Nyelvet ollyat adott neki a' természet, hogy csak fél annyi mint a' más rend szerént való méheké, azért alkalmatlan-is a'

munkálkodásra, mivel ha ki-járna is kosá-
rából, ha gyorsabban, és terényebben
dolgoznék is a' más méhnél, még-is a' tö-
cséres virágoknak mélységéből lehetetlen
vólna rövid nyelvével valamit ki-szítani.
Szárnya négy vagyon, nem-is nagyobb
a' más rend-beli méhekénél, sőt ha jól
meg-nézi az ember, testéhez képest rövi-
deknek-is láttzanak. Lábai szintén hat va-
gyon néki, tsak hogy egyenesebbek a' tson-
tyai, és a' fódórai, mint más méheknek,
mellyek-is testekhez hasonló színűek, tsak
hogy czombjai sárgátskábbak. Hátá e-
gészlen barnaságu, és az-is a' jó Anya, melly
nem felette világos barna. Hása, az álla-
kapczájától fogva egészfzen végig, szé-
psetét sárga, nem sokkal fetétebb a' finom
aranynál. Hátullya eleinél sokkal hosz-
szabb, abban-is különböztetik a' más féle
méhtől, hogy hátulsó része az Anyának
hegyesebb. Fulánkja ennek-is tsak egy,
de kitsin vagyon, sőt félannyi fincs, mint
más méhnek, nem-is szokott véle marni,
's magát óltalmazni.

7. Az Anya méhnek háza, mellyben
szaporodik, avagy fajzik, nem a' kosár-
nak

nak felső részeiben, hanem rend szerént a' lépnek az allyán, szegletén, vagy közepén szakadozások között szokott lenni; némelly kosárban kettő, három, némellyben egy, de némellyben tíz-is találhatik. Mikor sok Anya ház láttzik, nem mindenikből válik haszontá való, mert ha a' nemzésnek matériája hibás: hibás, és fogyatkozott léfzen az Anya is benne. Az Anyaméh nemzésének matériája pedig nem tojás (mint némellyek állittyák) hanem olyan forma: egy kevésbé sárgaságu matéria, mint az tej-fel.

8. A' méh Anya nélkül munkájában semmit nem bódogulhat, sőt igen veszedelmes nemcsak munkájának, de magának is állapottya; mert a' darások horgyák, a' tolvaj méhek rontyák ügyefogyott sorsát. Láttam egyszer, 's többször-is derék kosár méhet, mellyben éppen majd kárt vall vala a' gazda ember erefztésnek idején, mivel az Anyának meg-szakadozván szárnyai, midőn ki-verte volna raját a' kosárból, és ki-jött volna a' sok méh, a' kosár előtt le-esett, kit-is noha az ember gyakran meg-találván visszafizta tett volna kosará-

sárába, még is tsak el-veszett nagy romlására a' jó rajnak, utolsó veszedelmére is jutott volna bizonyoson, ha másunnan u] Anyát nem adott volna nékie.

9. Meg történik az-is, hogy az Anya gyenge lévén, midőn a' raj ki-jő, és tsoportoson ki-száll kosarából, gyakran le-ízokott a' földre esni, távul, vagy közel a' kosárhoz; mellyet észre vévén sokan a' méh raj közül mint igaz hiv népei mellőlle elnem távoznak, kik el-esését észre vették, ott vigyáznak, egygyűtt ottan véle készek meg-is halni. Hanem ha az Anya vagy megint fel-kerekedik, vagy a' méhészek reá találván fel-emelik, akkor véle egygyűtt az ő népe-is fel-szál.

10. Az Anya kiváltképpen való szeretettel viseltetik népéhez, kivált ujjonnan költ, 's nőtt fiaihoz: bizonyoson tapasztaltam, hogy az öreg Anya (nem lévén más) az raj meg-sokasodván, 's az idő jól szolgálván az rajjal egygyűtt el-mégyen. Ez-is oka sokszor, hogy az öregkosárok-nak nem lehet elő menetelek, mert Anyok el rajzott, és anyátlanok maradtak. Visgáld-meg bár az ilyen mag méheidet, kik.

kiknek erefztés után n előmeneteleket
nem tapasztalod, meg-ládd Anya nélkül
hagyta őket a' fzerentsétlenség, és tége-
det meg-tíal vélek a' reménség.

11. Maga az Anya - méh tellyességgel nem dolgozik, mivel nem engedi a természet, meg-vonván tőle a munkához kívántató eszközöket; hanem Uri módon mulatozik, nem-is azon egy helyen, hanem a mint a szűkség, és alkalmatosság kívánnya, hol egy helyen, hol más helyen igazgattyá népét.

Ezeket halván a' szorgalmatos gazda, kívánná tudni nem kétlem jeleit az anyátlan méhnek, 's ennek orvoslását, a' menyiben vékony *experientiám* engedi, nem is halgatom-el rövid tudományomat erről tenni. Azért ha tudni akarod van-e Annya méhednek, az allyáról fűstöld-fel a' méhet, végy-ki az üres lépből egy, két darabot, mellyben, hogy ha száraz méh kenyeret találsz bőven, jele, hogy az elmúlt nyáron az a' méh Annával egygyütt el-rajzott, ha kevés száraz méh kenyeret találsz, jele annak, hogy őzfízel vészettel az Annya. De ha fellyebb fűstöld a' boga-

bogarát, 's tavaszszal egészséges fiátskákat látsz a' lépben, ne búfúly, mert az olly kosárban Anya vagyon.

12. Nem tsalhatatlan jele az anyátlan méhnek az-is, hogy ha *Aprilis*nek vége felé már here fiaitást találsz a' lépben, mert a' méh ha annya vagyon, akkor önt here fiakat, mikor már bőven raja, és méh fiaitása vagyon.

13. Az-is bizonyos jele az anyátlan méhnek eresztés után, vagy tavaszszal, hogy ha kettőt, egyet, vagy hárinat, eresztvén, sok méh maradott a' kosárban, még-is resten dolgozik, vagy tavaszra jutván nehezen veszi fel magát. Azért minél hamarébb anyát adgy néki, melyet miképpen vihetsz végbe, meg-tanítanak a' következő czikkelyek.

14. Ha egyéb módot nem találsz, és ősz felé, vagy, őszszel veszed észre méhednek bódogtalan førsát, úfs egy szegény rajt belé, ki-fzedvén elébb kevés lépetskéit. Mellyre nézve igen jó, és szükséges rajzás idején, olly szegény rajjokat meg-tartani, és meg-hagyni.

15. Ha őszszel anyátlan méhednek
anyát

anyád nem adhattál, vagy észre sem vetted nyomorodott vóltát; tavaszszal *Aprilis*, vagy *Majus*ban nézd-meg, mellyik kosárban találsz fias lépet, váj-ki egy darabot az olly fias lépből, váj, vagy mész annyit, és olly formán az anyátlan kosárnak lépéből is, tedd helyébe a' fias lép darabot, és valami vékony szálkátskával szegezd egyűvé; abból anyát fognak magoknak tsinálni. De ha a' ki mettzett fias lépben már anya-ház talál lenni, annál jobb azt fel-szegezni.

16. Rajzásnak idején így-is adhatsz anyát anyátlan méhednek. Másod, vagy harmad raját botsátván a' mag méh, abból fogj-ei egy anyát (mert ezek között három, négy-is találhatik, de nem az első raj között) egy kistsín tsüporba rekezd-bé az anya méhet, és gyenge ruhával fellyúl húzd bé, hogy ki ne jöhesse, meg se fuladgyon, tedd az anyátlan méh alá, és este későn erezd-ki a' fogságból, botsásd az anyátlan méh közé. Vigyázz, mert ha nappal botsátod közikbe, ki jő, meg nem marad. Ennek más módgya még ez: A' kosárnak felső részén, vagy tsüppján

pján, tsinály kés hegygyel egy kis lyukat, a' hol egy méh bé férjen, estve későn az anya méhet botsásd-bé ott, megmarad, és meg-békélnek véle a' méhek.

III. R É S Z.

Az Heréről.

17.

AZ Herék hasonlók a' rend-szerént való méhekhez, tsak hogy barnábbak, kőpczösebbek, vastagabbak, és fulánk nélkül valók: ezek semmit nem dolgoznak, hanem ha a' szegény méh gyűjt el-tudgyák költeni, haszontalanok-is külömben, hanem erefztésnek idején melegen tartják az uj fiasítáfokat.

18. Némellyek azt tartják az here felel, hogy az him méhnek a' neme, nem-is ok nélkül, mert igen helyes okokból lehet ki-hozni, és meg-próbálni, a' mint *Elsőbben*: Ha tellyeséggel here nélkül tálatatik valamelly kosár egész nyáron, tehát más esztendőben bizonyosan nem rajzik. *Másodszor*: hogy az here him méhnek neme, ebből ki-tettzik: mennél

Érett, és ép heréket nem látsz, ezektől a fiak teherbe nem eshetnek? más az: ritka dolog, én nem-is tapasztaltam, hogy egy raj-is here nélkül kosárba fogattatott volna. Ehez járul az is, hogy a' rajjal majd annyi régi méh mégyen-el, mint a' raj, ezek bizonyára még az el-múlt esztendőben teherben eshettek, és most az új kosárban szaporithatnak. Mire valók volnának tehát az herék? és miért szaporittya, dolgozza olly szorgalmatossággal az tudós méh? ha ezek nem him méhek.

19. A' mag méhek midőn már a' rajt el-készítették, és számos fiai jöttek-ki a' lépekből, akkor szoktak herét önteni, azon formán mint a' rajt, tsák hogy különös házatskákba, a' minéműek minden kosárban rend szerént tsák egy oldalában találtatnak, ott-is a' lépnek végein, melyek mélyebbek, és bővebbek a' rajnak házainál. Az herék éppen semmit nem dolgoznak, mert a' természet arra való eszközöktől őket meg-fosztotta, úgy mint: állokat, avagy fogatskákat, és nyelvet (mivel az igen rövid) nem adott,

20. A' melly kosár nyáron által fokat rajzik, az heréket fokáig szokták megfzenvedni, holott rend szerént nem volna szűkség. Azért igen jól tselekefszik a' méhész, nem is veszti játalmát, ha tizen-négyszáz nap múlva az utolsó eresztés után mindgyárt ölni, fogyatni, és veszteni kezdi maga-is az herét, ujjával meg-szorogatván, még a' méh-is segít néki. A' vagy egy darabotska hálót kötven, mellyen a' méh ugyan által meheffen, de az here meg-maradhaflon, dél tájba, mikor az herék bővebben járnak, a' kosár lyukára vonfza, e' szerént fogdoshattya. És ha jól reá vigyáz, este tsemóban találja a' kosár alatt az herét, 's ott fojthatya-meg őket. Jó, és bizonyos jel az, hogy ha a' méh elején még *Julius*ban ki öli az heréjét, jövő eisztendőre idején fog eresztteni.

IV. R É S Z.

Ha szerentsés akarsz lenni méhetskédhez, őrizd-meg a' széltől, nedveségtől, melegtől, hidegtől, öld-meg ellenségit, add-meg a' vele való bánásnak módgyait, és hagygy elegendő éle

ségekre valót, hogy a' tulajdon maga munkája után élődhesék, és ha történik hogy inségre jutott, azonnal segits rajta, így osztán Isten segitsége által méhetskédnek elő menetelin, 's kívánságod szerént való állapotra hozásán bizonyos lehetsz.

A' Méh Kertről.

21. Mihelyt méhed annyira szaporodott, tava(z)szal, vagy még őszszel méhes kertről gondolkodgyál, meg-nézvén egy jó virágos tilalmas helyet, abba helyheztesd méhedet. Szeles, vizes, és bűdös helytől óltalmazd, fedelét, avagy lézfáját a' kertnek úgy alkalmaztasd, hogy az első kosárára ne tlepegjen, mert az igen ártalmas néki, sem pedig kosárának ki-járó ajtaját a' fedél ne érje, mert mikor sebessen a' mezőről haza jő, belé ütköztvén el-vész.

22. Nézz azért egy jó virágos tilalmas völgyet, a' hol kaszálók, vagy vetések vannak, és jó virágzók a' mezők, 's ha lehet olly kőz helyt, a' hol porgolát kertek vannak, hogy egy esztendőben egy felé, másban másfelé járhaflon méhed, és ott épits kertet méhednek. Ha pedig
olyan

ollyan helyre nem találsz, tsináld olly kaszálló völgybe, hogy a' szelek, kivált az északi, és nap-nyugoti ne ériék, mert mikor méhed ki jár, a' nagy szelekben el-vész.

23. Kereken Méhes kertedet nem jó vallom hogy tsináld, mert eresztésnek idején a' rajok igen egymásra szállanak: hanem az én ítéletem ízerént jobb négy szegületű kertben tartani. Vigyázni kell arra is, hogy északra ne essenek a' kosár-nak ki-járó lyukai, hanem délre, hogy egész nap (de ne felette) melegithesse a' nap-fénye; a' nap kelet felől való részénél-is jobb a' nap nyugoti oldala a' méhes kertnek, mert hamarább meg-melegíti a' méh kosárokat fényével a' nap, hamarább-is kezd a' méh munkához reggel.

24. A' méh kertbe ha lehet folyamotska mennyen-bé; avagy a' méhestől húsz, harmincz lépésnyire legyen a' viz, de két, három ujninal ne legyen mélyebb, abba is imitt, amott ki-tettző apró kőveket, vagy forgátskákat kell hánni, hogy kapcsolának reá ittokban, és azokra alhassanak, hogy belé ne fujladgyanak. Ugy kell

míndazonáltal ezzel bánni, hogy a' kosár alá ne follyon, mert meg-penészedik a' lép, ha vizes az allya, és az ártatlan méh el-vész. Hogy ha közel oly folyamotska, vagy ivó helyet tsinálni nem lehet, mellyből követsekéek űlnének ki (mert a' szél-lyes, nagy, mély viz ártalmas a' méhes-hez közel) tegy váluban vizet a' kert közepére, s a' vízbe forgátskát hánny, mellyre a' méh reá űlheszen, és a' vízzel minden veszedelem nélkül élheszen.

25. A' méhes kertet igen jól meg kell őrzeni mindenféle marhától: kell ékefiteni apró gyümölts fákkal, külömbféle szép virágokkal, és méh füvel.

V. R É S Z.

A Tavaszi ki-rakásról, és ki-botsátásról.

26.

Már a' jámbor méhet ki-akarván téli rabságából szabadítani, minek előtte el-akarnád vinni a' méhes kertbe, ha deszkán állanak, és bogarai a' deszkára alá szállottanak (ha le nem szállottak, nem szűk-ség

ség) előre estve későn egy kevésbé emeld fel a' kosárnak az allyát, tégy valami kis kővet, avagy fát alája körös körűl, melly fel-emelhesse két ujnira a' kosárt, és a' méhek a' lép közé fel-meheessenek a' deszkáról, mert különben sok méh maradna ott, 's mind el-veszne. Az utánn kosárid száma szerént készíts annyi ruhát le terítvén mindenik előtt szép lassan, tündefesen vedd-fel a' kosárt, a' ruhára le botsátván, a' ruhát tekergesd körös körűl, és kösd reá szorossan valami hárffal, vagy madzaggal, rendre mindenikkel e' szerént tselekedvén, szép gyengén vidd a' méhesbe, hasonló figyelmetességgel ragd-le a' kertnek sövénye mellett lészája alatt nap nyúgot, és észak felől való részeiben el-készített tótéskékre, de ki ne óldozd ott mindgyárt, mert a' méhek bé lévén rekesztve, és meg-zaklatva, ki-zúdulnak. E' szerént tselekedgyél, mikor a' szűkségtől kételenittetel esztendő által egy helyből, más helyre vinni méh kosáraidat. Ennek a' munkának pedig leg jobb ideje *Aprilisnek*, és *Septembernek* közepe; *Aprilis* a' tavaszi ki-rakásnak,

September (vagy ha a' szűkség hozza *Augustus*-is) az által vitetnek ideje. De arra is vigyázz, hogy dél után estve felé vitesd-el, dugdosd-bé jól, hogy fo-
hult ki ne jöhesse, és engedd úgy len-
ni, míg a' nap szépen fel-jő, 's akkor
nyisd-ki az ajtaját, le-öldozván a' ruhá-
kat még éjtszaka, mikor meg-tündese-
dett vala a' méh kosárában.

27. Mikor a' méhet egy helyről más-
ra akarod vinni, avagy véle akarsz daj-
kálkodni, figyelmetesen reá vigyázz,
hogy a' kosárban a' lép éllel állyon felfe-
lé, mert ha fekszik a' lép, avagy lábára
találod dőíteni, egy mást őszve nyom-
ván, egybe lapul a' lép, 's meg-romlik,
vagy éppen le-szakad, meg sem fogod
többé orvosolhatni.

28. A' méhesben az állás, vagy töltés,
mellyre akarod rakni kosáridat, magos-
sabb ne legyen egy, avagy leg-felgyebb
másfél arasznál, mivel ha felgyebb talá-
lod rakni, egy az; hogy igen a' szél
torkába ejted méheidet, más az, ha a'
széltől a' kosár eleibe le-találnak veret-
tetni vagy magokra esni, hirtelen eső
talál

talál érkezni, vagy a' nap tavaszszal, és őszszel gyengén talál reájok sütni, el vésznek.

29. Tavaszszal mikor méheidet ki rakod, kitsin lyukat hadgy kosárának, a' hol két három bogár férhesse ki, ki-vált' a' szegényinek, három négy hét múlva nagyobbatskát; de midőn látod, hogy már alkalmasint meg-töltek bogarakkal kosárid, és bővséges a' mezőben a' virág, nyisd - meg egészen kosáridnak lyukait, és tartsd úgy egész Sz. Lőrincz napig, akkor meg-kisfebbítvén, azután *Augustus*-nak vége felé leg-kisfebbre tsináld. Mert abban való restség miatt, sokkal több méh szokott el-vészni, mint egyéb akár melly gondviseletlenség miatt. De azt is észre kell venni, hogy a' száraz esztendőben hamarább kell ezt praktikalni, hogy sem a' nedves esztendőben, mint hogy akkor a' tolvaj méhek, és darások (kik nagy kárt szoktak méheidnek okozni) sokkal gyilkosabbak szoktak lenni.

30. Azt adom tanátsul a' figyelmetes gazdának, hogy ha lehet magától ne

tartsa meszsze méheit, mert jobban kéz-
 től tarthattya, jobb alkalmatossága lévén
 a' gondviselésre, és hogy *echós* viszsa
 hangzó helyre (ha nem kételen) ne rak-
 ja, felette bűdös tisztátalan helyre ne
 tegye. Tudom ugyan, 's magam láttam
 egy jó sor méhet, egy nagy rakás ganaj
 mellett, jók, és szereztsékek-is valának
 egy darab ideig, de ugyan tlak el-lankad-
 ván a' bűdös gőzben, végre el-kezdének
 hullani, 's majd mind el-veszett het
 nyolcz esztendő múlva, jobb azért más
 felé helyt nekik választani. Tapasztaltam
 én azt-is, hogy jó sor méhet egy épület-
 nek észak felől való oldalába raktanak va-
 la ki, úgy hogy egész nyáron által azon
 épület a' nap fényét tőlök el-vonta, ke-
 ves haszonnal, mert felényi mézek sem
 vólt, azokhoz képest, kiket a' nap jól
 ért, kivált reggeltől fogva délig.

31. Eddig hallánk a' tavaszi ki-rakás-
ról; szölyünk immár a' ki-botsátásról.
El-készülévn az előbbeni napon, tiszta,
és jó tselekedettel, 's szándékkal bo-
tsasd-ki méheidet, a' kosár oldalán ki-
bontván kitsin keskeny lyukait.

32. Ennek a' ki-rakásnak, botsátásnak leg-jobb ideje Áprilisnek első hete, és ezen hétnek Szereda, vagy Tsötörtök napja, mert a' mint a' Filosofusok tartják, és mondgyák: *Omnis actus fieri debet sub suo planeta*: Én pedig azt olvasom, hogy a'méh ki-rakásnak, 's botsátásnak, plánétája Szeredán és Tsötörtökön vagyon Áprilisnek első hetében. Mindazonáltal ha akkor szép tiszta csendes nap fény nem találna lenni, jobb várakozni az alkalmas időre, nem gondolván a' plánétával.

33. Itt immár ha azt akárod, hogy méhéidben Isten áldását tapasztaljad, az olyan babonás módoktól, mellyekkel némelleyek, midőn ki-rakják, élni szoktak, magadat meg-ólld. Mert a' mint ezek Istennek bántására esnek, úgy áldást nem szereznek. Mindazonáltal azok, mellyek az méheknek eledelekre, vagy hasznos orvosságokra szolgálnak, babonák közé nem számláltatnak.

34. Nem kell irtózni az haragos méhtől, mivel mindenkor jobb a' jámbornál, mint hogy erősebb-is; hogy haragosok légye-

légyenek ezt tselekedd: Készíts veres posztó vagy rása darabokat, azt vond a' kosárlyukára, hadd mászhassák meg, nagy *sympathiája* van a' méhnek a' vereshez. Ha ezt a' veres posztót megkened kakas vérrel, és úgy vonod a' kosárlyukára, annál gonoszabbak, 's mérgeesebbek lesznek. Sőt ha hangya tojással kened-meg, annál-is kővérebbek, jobbak, és haragosabbak lesznek.

VI. R É S Z.

A Méhekkal való minden-féle bánásnak módgyáról.

35.

A' Tavaszi ki-rakás, és ki-botsátás után rend szerént, tudni kell, mint kellefsék hasznoson a' méhekkal bánni, 's dajkálkodni. Azért a' magos fűvet (mint hogy az ártalmas, és veszedelmes) gyakran le-kaszáltasd a' méhek előtt, mert tavaszfízal vagy őszfízel a' gyenge bogarak, vagy nyáron által-is a' gyenge rajok ki-járván ilyen árnyékos, fűves helyre le-találnak hullani, 's az idő nem igen meleg, minek előtte onnan fel-kelhet.

hetnének félő hogy el ne veszfzenek. De arra-is kell vigyázni, hogy a' föld előttök egészen puszta ne legyen, mivel az olyan föld tavaszszal, és őszszel nedves, és hives, nyárban pedig poros szokott lenni. Igaz pedig, hogy a' nedves, és hives föld ártalmas a' méheknek a' porossal együtt, mivel ha a' poros földre reá esnek, és mindjárt fel nem kelhetnek, hanem futkosni jární kellettík nékiek, reá tapad a' por virágos vagy virágtalan szőrös lábatskájokra, és annyira oda tfomófodik, hogy oíztán alkalmatlanok a' fel-kelésre.

36. A' méhek közt valamit dolgozni leg-jobb idő, vagy igen jó reggel, vagy még jobb délelt, midőn már bé-takarodtak, vagy takarodáshoz készűlnek, 's nyárban hóld újságán jobb a' méhekkal dajkálkodni, télben pedig hóld fogytán.

37. Aprilisnek második hetében (ha ki-raktad az elsőben) dóltsd-le egyik oldalára a' kosárt, de úgy hogy a' lép éllel állyon felfelé, seperj-ki egy seprő tolluval minden gatzbelölle, 's nagy bajtól mented-meg méheidet, és ha magad véghez víszed, nagy munkától
fza-

szabadítod-meg őket, kik noha annak idejében ki-tisztani el nem mulattyák, de sok időt töltvén véle, más hasznos munkájokban gátoltatnak.

38. Nagyon irtóznak a' méhek a' fekete köntöstől, nagy hajtól, és nagy szakáltól, azért ha lehet, a' kik ő vélek szoktak banni, reájok gondot viselni, fejerbe öltözzenek, rövid haját, és szakált viselleyenek, és tartsanak, avagy azokat midőn munkában vannak jól be takarják.

39. Midőn látod, hogy már *Augustus*ban heréjét ki-ölte a' méh, meg-tisztítván jól az allyát kosárodnak, tört sót rakhatsz a' kosár alá, mellyel soványságokat frissithessék, lankadtságokat erőssithessék. Tsak tavaszszal, vagy nyárban (mint némelleyek szokták) ne sózd őket, mert a' só miatt könnyen ki-hánnyák még haszonra való fiatská-jokat is, és így gyakran a' rajzástól is meg-szűnnek.

40. Tégy szurkot eresztésnek idején a' méh kosárokhoz közel három négy 's a' jobb helyre-is darabonként, mellyel a' lépet

lépet rakó méh lépét jobban foglalhatja, és a' kosár oldalához raggathatja.

41. A' tavaszszal ki-rakott mag méhet, mesd-meg, avagy tisztítsd a' megveszett léptől idő nap előtt, semmit ne gondoly az újsággal, hanem inkább vigyázz arra, hogy bővséges virág legyen a' mezőben, és mikor már a' méh jól fiasított, ezt pedig azért akkor, mert a' méh jobban tudgya a' jó, és megveszett lépnek különöztetését, és ő soha az egyszer erősen megveszett lépbe nem dolgozik, annak okáért szükséges megvárni jó fiasítását a' mettzéssel, hogy ne talán a' jó, és tiszta lépét ki ne szedgye ember, mellybe külömben fiasított volna. Némellyek ugyan megmettzik csak hamar a' tavaszi ki-rakás után, vagy még mindgyárt-is, ezen okból: hogy a' szegény méhet nagyon bádgyasztja, és a' munkától elvonnya a' megveszett büdös lép. De éltesd csak mikor ki-botsátod tavaszszal (meg-pökdősvén) jó égetborral, avagy jó erős sós borral, észre veheted, hogy enyhíteni fogja bádgyattságát, és dupláson megfizeti annak árát.

42. A' szegényit , hogy ha még jól nem fiasított, ne mesd meg akkor, hanem várd meg hadd fiasítson, és akkor ha meg-vesztegettetett lépet látsz benne vagdald-ki, ha nints jele a' romlásnak, nints-is helye a' vagdalásnak, valamint a' jól fiasított kosárok-at-is, ha szép tiszta a' lép bennök úgy kell hagyni, és meg nem kell mettzeni.

43. A' méh mettzés pedig e' fzerént lehet: Végy egy fazékba száraz tehén ganajt, gyujtsd-meg azt, de úgy hogy ne lángollyék, hanem tsak füstöllyön, tartsd a' kosár alá, de ne fokáig, és fel mennek a' méhek, úgy hogy bátran bánhatysz körülöttök, nézd-meg a' fias lépig, és ha meg-rokkant, őszve töredezett, himlős, peshedett, penészes; vagy egér rágta lépet vészelsz eszedbe, vagdald-ki, ne gondoly véle ha mélyen van-is bé a' kosárba, de jól vigyázz reá mindazonáltal, hogy a' fiasítást meg ne sértsd, mert ha igen fenten esik a' tördelés, vagy vágás, a' fiasit-is ki-hányod a' léppel egygyűtt, 's ez pedig kár, és romlása a' méheknek.

44. Mikor a' méhet meg-mettzed ősz-
szel,

46. Szükséges volna a' szorgalmas gazdának, hogy ha minden héten egyszer méh kosárinak az allyát meg-seperné, 's tisztítaná, mivel a' méh lábairól a' virág morfalékból le-szokott hullani a' kosár alá; azon morfalék hulladékból pondrók teremnek, a' pondrókból pillangók válnak, kik a' lép közé ha vehetik magokat, tojni fognak, 's azon tojásokból számtalan pondrók teremnek, melyek mind a' lépet meg-emésztk, mind pókhálókka a' méhetskét bé-kevervén, bűdös dohofságokkal az egész kosárt elvesztk.

47. Midőn némellyek láttyák, hogy virágoson, és meg-terhelve jó haza a' mezőről a' méh, örvendeznek, gondolván, hogy viaszkot hord, de ha jól reá vigyáznak, észre vészik, hogy koránt sem úgy van a' dolog mindenkor a' mint gondollyák; próbállyák bár, és próbálva tapasztalni fogják, hogy a' méh kenyeret hord gyakrabban, mert ha egy öreg kosárt meg-szemlélsz, mellybe észre vészted, hogy leg-többet hordanak ollyast a' méhek, tapasztalni fogod, hogy semmi

mi új lép nem találta benne az esztendőnek vége felé-is, noha a' méh magában jó, és sok a' félet hordott esztendő által kosarába. És noha a' rajotska néha két hét alatt a' kosárnak felé-is meg-rakja léppel, még sem veheted észre, hogy valamit hordott volna bé. Nem más pedig ennek az oka, miért hordanak annyi méh kenyeret a' mag méhek? mert sok gyenge fiatskákat kell táplálniok, és magok-is azzal élnek nyáron által.

A' szeles, hives esztendő,

A' méheknek igen veszendő.

48. El-fárasztják magokat, és a' fajzást, vagy szaporodást el-múlatták, hogy ha hosszúas jó idő szolgál a' méheknek, és elő menetelek a' rajzásban kevés léssen, meg gazdagították ugyan magokat, de nem sokra szaporították a' kosárok számát. Innen közönségesen tapasztaljuk, hogy valamint a' nedves időben leg-többet fajzanak, ha nem felettebb való a' nedveség, úgy szintén a' száraz időben leg-több mézet gyűjtenek a' méhek, ha nem felettebb való a' szárazság. Azért tanátsollják némellyek, hogy ha

fáraz a' tavasz, bé kell őket rekeszteni minden harmad nap után egy nap, hogy így a' fajzásról is kénytelenitessenek gondolkozni.

49. Ha méhed fiasítani, 's fajzani nem akar, a' mezőről hozz egy keszkenyő hangyát fészkeztől, és tégy mindenik alá egy jó marékkal, így bővségefen ízaporit. Avagy Húsvét előtt gyűjts egy fazékba nagyféle hangyát, mellyet medve hangyának neveznek, és a' tölgyfákon elég találtatik, egy néhányat botsáfs a' kosárba, hadd fuffa - meg, meg-ládd (ha egyéb baja nints) még Áldozóra el-kezd az eresztést. Avagy idején tavaszfal juh téjjel kenegesd a' kosár lyukát. Vagy végy *Achmillát*, melly magyarul Oroslán-láb, főzd-meg jól ferbe, tégy egy kalán tiszta mézet hozzá, add-meg innya a' méheknek. A' *Terpentintát* - is ha egy tálba töltöd, 's őszve egyelited vizzel, mézet töltvén hozzá, 's a' méheknek innya adod, szaporodóbbak lesznek.

50. Én ugyan azt-is tselekedtem az
ollyan heverő méhvel, melly erefzteni
nem

nem akart, hogy kételeníttesék az ereztésre, a' kosárnak allyát (de kivált a' lyuka körül) ürömmel jól megdörgöltem minden harmad naponként, alája tévén egy jó tfomót, nem hagytam nyúgodni. Irják némellyek, hogy a' *Chelidonium* avagy fetske fű-is jó ezt praktikálni véle.

51. A' méhre figyelmetesen vigyázni kell kivált tavaszszal, midőn későn nyilatkozik - ki az idő, hogy éhel meg ne hallyanak, és akkor-is, midőn zűrzavaros idő vagyon, és valamellyik kosár eledel nélkül vagyon. Ollyankor mézet kell estve későn nékie bé-tenni tángyéron a' kosár alá; de ha lép nélkül tész mézet eleibe, apró forgátsöt, vagdalt fonallal, vagy szalma darabokat hány fellyűl reá, hogy megálhasson a' méh, és a' mézbe ne dögöllyék.

52. Hasonló képpen a' rajoknak-is mikor elsős, zűrzavaros idő tart egy hétig, negyed, ötöd napig, el ne mulasd, enniek adgy, az fellyebb említett mód szerént, harmad napig étlen-is el-űlnek, de azután mindgyárt hullani, veszni kezdenek. Ezt pedig mindenkor estve nap

felől, hol alább, hol fellyebb, de közbe közbe meg-is kell állani, 's nyúgodni. Meg-ládd egy két óra alatt nagyobb részint fel-mennek, a' kik pedig a' lép között meg-maradtak, mikor a' lépet ki-szeded, seperd-le seprő tolluval (jobb ha az uj kosár előtt) fel-kerefik, és talál-lyák társaikat. Ezt pedig ha dél előtt tse-lekedted, nap fel-költe előtt kell egybe kötni a' két kosárt, és azután úgy kell veregetni az oldalát, és minekutánna egy, vagy másfél óráig doboltad volna, szűn-nyél-meg, és hadd legyenek egybeköt-ve tsendességben nap haladatig, akkor óldozd-fel, és azt, a' kibe hajtottad, tedd helyére, a' másíkból szedd ki a' lépet, 's kergesd társaihoz a' benne lé-vő bogarakat. Ha pedig dél után tse-lekedted, este későtskén, midőn jól ha-za takarodtak a' mezőről szükséges így vélek bánni, és egész éjjel hadd legye-nek tsendességben jó reggelig.

54. Hogy ha olly henye mag méhed vagyon, a' melly tsak heveréssel töltött-el egy nyárat, és nem eresztett, a' más nyárat-is tsak úgy akarja el-múlatni, 's

már *Julius*nak fele el-tölt; noha ugyan az ilyen öreg kosárokat, valamint az idején való rajokat-is, ritkán lehet veszedelem nélkül ki-kergetni, de ugyanítfélek kolompozd ki, ha tettzik.

55. *Julius*nak közepe táján, a' melly kosár másodgyát, vagy harmadgyát eleresztette, és ki akarod kolompozni (a' mint szűkséges-is, ha kevés bogár maradt benne, 's az raja is szegény) második éjtszaka mindgyárt az öreg kosárból kergesd a' méhet az ő utolsó rajára, és meg-fognak egygyütt békélleni, maradni, 's jók-is lenni. Ha pedig *Julius*nak vége felé talállya utolsó raját botsátani valamellyik, kételenittetel e' szerént tse-lekedni, mert külömben semmi hasznát rajának nem fogod venni, még mag méhednek-is: hanem ha kiváltképpen való jó idő szolgálna *Augustus*, és *September*-be, és a' raj külömben jó, és nagy volt, a' mag méh-is feleled magával maradt,

56. Nem fogod kárát vallani, hogy ha Nagy Bóldog A sz szony nap tájban meg-visgáld minden rajaidat, és meg-
 pró-

próbalgatod nehézségét, mellyekben ha két kupa mézet (másképp is néha elég) nem itélsz lenni, fogod azokat, meg-nézegetvén a' mag méheket is, kivált azokat, mellyek kettőt, hármát is erefsztettek, és kevés bogarat tapasztalsz benne, főképpen ha észre veszed, hogy anyátlanok maradtak; külön külön a' rajokat, vagy a' mag méhez hajtod, vagy pedig a' mag méhet a' rajokhoz, Ha tudni akarod, mellyik kosárban legyen kevés, a' vagy sok méh, így próbálhatod-meg: a' kosárt ujoddal kopogasd-meg, és ha meg-zúdul benne a' méh, de hirtelen meg-tsendesedik, kevés benne a' méh bizonyos, ha pedig erőssen, hofzszafon zeng, bőv benne a' méh bizonyos jele. Ide járul az-is, hogy a' lépnek feketesége, nem psalhatatlan jele a' méh alá való vóltának.

57. Mihelyt nagy szorgalmatossággal, és munkával a' méh mézet hord, azonnal bé-zárja meg-tölt lépben lévő házatská-ját, mellyet fel sem nyit a' télnek előtte, hanem idő közben méh kenyérrel, viaszkal, és egyéb olly eledellel táplálja magát a' minéműt kívül talál, Ha azért

helyét a' marásnak nyomogatod, mert enyhíteni fogja a' fájdalmat.

60 Én próbáltam, és meg nem mart akkor, mikor a' kerti veres málvának levelét virágjával, vagy tsak magára levelét egybe rontván, törvén, annak vizét vettem, avagy egy fazékban megfőztem, és annak levével meg-moostam kezeimet. Sokat használ a' vizelleted-is, ha abban meg-mosdol, és fenyő szurokkal meg-füstölöd magadat.

61. Ha meleg időben meg-talál a' méh marni, egy kevésbé onnét el-menny, mert nagy mérges bűdösséget szokott fulánkjával egygyűtt a' méh ki-botsátani, mellyet még az ember-is meg-érezhet. Mellyre nézve midőn észre veszik a' méhek, hogy valamellyiknek közzűlők nagy baja érkezett, azonnal környül fognak, és minden módon bősztut kívánnak állani amannak sérelméért.

62. Ha inkább mar most a' méh, mint ennek előtte, sőt tégedet nem fzenvedhet, bizonyos jele a' következő nyavalyádnak.

63. Mind ezek után kívánná ezt tudni nem egy, hanem több gazda ember,
mi-

miként kellesek jó móddal a' méhet meg-
 ölni? de ennek sok módgyai lévén, én
 csak némellyeket emlitek. Némellyek
 szalmából füstöt csinálván egy gódróts-
 kőbe, arra tartják a' kosárokat, és a'
 méheket úgy fojtyák-meg; de ezzel ha-
 mar meg nem fulladnak, és le nem hulla-
 nak, azért gyakran meg-füstölődik a' méz
 az által. Hanem ha tettzik tselekedd azt:
 Végy két ujni szélességre vagdalt vász-
 nat, vagy ruhát, márts-bé meg-olvasz-
 tott bűdös kőbe, az után midőn már
 meg-hűlt, vagdald-el két ujni hosszúság-
 ra, hogy minden felé két ujni legyen, az
 után áss egy gódrótskét a' kosárhoz kő-
 zel, szúrj belé két veszfűzőtskét, meg-
 hafitván azoknak felső végeit, tégy min-
 denikbe egy bűdös kőves ruhát, gyűjtsd
 meg, tedd reá hirtelen a' kosárt, dug-
 dosd bé jól az allyát, hogy sohűlt ki ne
 jöjjön a' füst, hirtelen meg-fognak fulni.
 Avagy a' pőfeteget tedd tserépbe szécre,
 annak-is fűsti le-hullattya a' méhet, 's egy
 kosárnak elég egy kisdéd tojásni.

64. Hogy ha kevés a' méh a' kosárban,
 ha annál gazdagabb volna-is, meg-ládd
 el-

el kell néki vagy egy, vagy másképpen vészni; mellyre nézve jobb azt meg-olni, hogy sem mézestől el-vészteni; hanem ha kedvezni kívánnál néki, és mag méhnek meg-akarod hagyni, hajts belé egyolni való rajt, 's jó mag méhed lesz jövendőre.

65. Ne öld-meg a' méhet, ha szép száraz tiszta a' lépe, ha szintén ki-telelésre elegendő méze nem volna-is, de más-ként feles bogara vagyon, hanem inkább *Septembernek* végén adgy elegendő mézet nekik éjtszaka hadd horgyák-fel: jó méhed lesz jövendőre.

VII. R É S Z.

A' Méh kosárokról.

66.

A' *Kosár* venyikéből, vagy rakottya, és fűz vesszőből egybe fonattatott épületetske, melly minél öblösebb fent a' tsúpjánál, annál jobb. De más hajléka-is vagyon a' méhnek, mellyet *Kópúnak* neveznek, ez deszkából áll, öt darabba vágván a' deszkát, négyet egy aránysú
hoz.

hosszaságut jól egybe szegezvén, láda formára, az ötödik kisebb darabbal az egyik végét tsinállyák-bé, egy kis lyukat hagyván ki-járáásra az oldalán alól felől; ebbe igen jó tartani méhet, mert egy az: hogy a' fenyő fa szurkos szokott lenni, és a' méh nagyon szereti, más az: hogy jobban *curálhattyá* ember a' kópűkben a' méhet, fel vehetvén a' fedelét, nem-is olly könnyen romol-meg benne a' lép, nem fírvén hozzá a' szipoly, és az eső. Harmadik méh ház, melly mi közöttünk taláztatik, a' *Tőke*, melly udvas fából ki-véseltetett, fellyül deszkátskával bé-padoltatott udu, vagy épület, melly hasonló jóságu a' kópűhöz, csak a' szűh belé ne esék.

67. Nem szerentséltetem méheivel az olyan embert, a' ki méh kosárral nem fogat, vagy igen keveset gondol, azért is nem tartanak némelleyek örökös méheket; mert vagy felette való, vagy kistsin a' kosár, mellyben fogják, vagy tapasztatlan, penészes, bűdös, 's tisztátalan, mellyben tartják méheiket. Megvallom énnékem nem tetízik csak egy kosár-

kosár-is, melly egy vékánál kissébb, sem az melly másfél vékánál nagyobb, mivel ha egy vékásnál kissébb, a' belé fogott méh mindenkor kitsin, és nyomorult rajt szokott adni, mellynek kitsin az haszna-is, ha pedig más fél vékásnál nagyobb, belé fogván a' rajt, meg-irtózik a' nagy pufztaságtól, fel nem veheti benne magát, 's nem-is őrizheti, 's óltalmaztattya a' mint kellene kevés gyűjteményt, meg-kedvetlenülvén a' nagy épületben. Ha tapasztatlan, 's lyukak látszanak oldalán veszedelmes; mivel utat mutat sz ellenségeinek, a' kóborló tolvaj méhnek, az hamis tékozló darásnak, a' rontó métellyes szipolynak, és bűdös bogaraknak. Ha pedig penészes a' kosár, bűdös, és tisztátalan, felette ártalmas a' méhnek, ritkán-is marad-meg benne, ha meg-marad-is egészségtelen léfzen mind halálig, mert ő tiszta tsinos állatotska, nem szenved a' tisztátalan tsúnyaságot.

68. Készits azért ha tanátsom tetűzik, és Isten segítségével által méheidnek elő-menetelin, 's kívánságod szerezént való állapotra hozásán akarsz örvendezni, elein
 valo

való első nagy rajaidnak (ha szintén két raj egybe talált-is szállani) más fél vékás kosárt; a' másod, és első késői rajnak egy vékást, de ha kettő ezek közül egybe szállana, bé-foghatod más fél vékás kosárba.

69. A' kosároknek száma szerént, hordgy egy rakásra tehén lágy ganajt az ereztésnek jóval előtte, jó bővön hammat rostály közibe, úgy hogy fele hammu legyen, annak utanna gyúrd jól egybe, és ha keménynek itéled lenni, tölts vizet reá; ez meg-lévén, ne sajnáld kezedet, hanem szép vékonyon mindenütt a' kosárt tapasztd-meg kívül, el-kezdvén a' tsúpjánál, egész az allyáig, hogy sohult által ne láts rajta. Az hammú arra való, mert nem engedi annyira meg-hasadozni, és a' szipoly sem teremhet annyira benne valamint a' vékony tapasztás alatt-is. De ha meg-találna némelly helyen hasadozni, újra bé kell az hasadozást mázolni.

70. Minek utanna a' kosárokat megtapasztottad volna, úgy hogy sohult által nem látsz rajta, (a' ki-járó lyukát kivévén) és jól meg-száradott volna, tsipály

nály szalmából egy kevés tűzet, hadd lángollyék jól, tartsd reá a' kosárt kétszer, háromszor, hadd perfelődgyék-meg jól belől. Minekutánna ezt véghez vitted volna kosáriddal, akár újak, akár pedig régiek, és ótskák legyenek: tsinály mindenikbe kerefstül a' derekán kerefst formára fát olyan vastagságut, mint egy nyárs, mellyekhez a' méh hozzá ragasztván lépét, nem olly könnyen szakad-le lépe, de ha nem tetszik ez el is maradhat, mindazáltal könnyen nyáran által kárt is valhatsz. Mind ezek után vidd-el méhes kertedbe kosáridat, tartsd tázaráz, tiszta helyen, míg erefstenek a' méhek, 's akkor fogj rajt beléjek.

71. Ha szinte a' kosár régi, és penészes-is találna lenni, mindazonáltal kedvesse téfzed előttök, hogy ha e' szalma tűzön egynéhányszor meg-forgatod, az elébb említett mód szerént, és édesdebben fognak a' méhek az olyanba lakni, dolgozni, mint az olyan ujban, mellyet meg nem perfeltek, a' tűzön meg nem forgattak. Noha a' kosárt jól meg-perfe-

led tűzön, és annak módgya szerént elkészited, még is egy néhány ejtszaka egymás után mint egerek, úgy fognak rágtsálni a' méhek benne, mert soha ember a' kosárt úgy ki nem tisztította, 's el nem készíti, hogy abban a' bé-fogott raj valami gántsot ne talállyon.

72. A' kosárról ha viafzkos, és vólt még benne méh, ne vakard erőffen le a' lépet az oldaláról, sőt az ujjaknak is viafzk darabotskákat vévén raggasd imitt amott az oldalához belől a' teteje felé, a' szorofsába, avagy tsúpjába is tévén egy fél diónit, azután tartsd a' szalma felibe, hogy rajta meg-lágyullyon, és el-follyon, jobban kedvelik az ilyen kosárokat, és hamarább is rakodnak belé, mint másokba, mivel az ilyen viafzkos kosárokhoz könnyebben is hozzá tapasztják új munkátskájokat.

73. A' melly kosárból ki-döglött a' méh, 's szép tiszta egésleges lépe maradt, ne rontsd ki, hanem száraz helyen meg-tartván, erősztesnek idején fogj rajt reá, mert sokkal jobban fel-veszi magát, mint sem az üres kosárban.

Velem

Velem is történt nem egyszer, hogy a' régi kosárból ki-dögölvén a' méh, hol idején eresztett, hol késői rajt fogtam belé, és igen jó lett. Az-is meg-történik sokszor, ha olyan helyen tartod a' méh nélkül való lépes-kosárt, hogy magoktól belé mennek: sőt még a' más ember raja-is fel-találván belé még yen lakni, 's sokkal jobban fel-vették benne magokat, mint sem más új kosárba fogott rajok.

74. Némellyek azt praktikállyák, minek előtte a' rajt befognák: Ánissal, és egyéb jó illatu fűvekkel szokták meg-fűstölni a' kosárt, mások pedig: mézzel, méh-serrel, és egyéb édes nedvességekkel szokták meg-lotfolni, fűni, pőkdösni. Én pedig ha jó finom borom nintsen, mellyel meg-pőkdössém, csak méh-fűvel szoktam belől meg-dörgölni.

75. Hogy a' kosárt szeresse a' raj, belőle el ne mennyen, és könnyen belé szálljon, Nagy Bóldog Afzszony nap után reggel, akár melly héten, és nap, menny-ki a' mezőre, fzedgy egybe mindenféle virágokat, mellyekről szokott a'

nak korára előtt dőglött Anya méhet keresnek (mert a' méh egy Anyánál többet meg nem szenved, a' többit meg-öli, 's kosarából ki-hordgya) és mikor a' méh ereszt, azzal dörgölik-meg a' kosárt belől, magára is belé mégyen a' raj.

VIII. R É S Z.

Az eresztésről, vagy rajzásról.

77.

A' Méhek fajzásoknak ideje *Aprilis*-ben, elébb, vagy hátrább szokote lenni, midőn tojáskájokat le-tézik házatskájokban, mellyet az ember-is világoson meg láthat a' lép között, melly nem nagyobb egy mák szemnél, 's olyan-is, és azt a' méhek melegen tartván, kotóllják.

78. Minekutánna a' méhek tojáson hevertének, és már ki-költötték volna, nem külömben bánnak vélek, mint madár az ő fiaival, szájokban eledelt szoktak hordani azoknak, és egyiket, a' másikat után étetik majd két hétig; de minekutánna növéseket vették volna, bé-zárol-

tatnak viafzk fedéllel, és ben maradnak majd annyi időig, akkor osztán el-változnak, 's magokat a' fedélen által rágják, és szárnyafon bújnak-ki a' fogságból. Midőn a' lép közül ki-jőnek egész testek szárnyakkal egygyütt hammu színűek, de ez a' szín nem sokáig tart, mivel tfak hamar el-változván, barnák lesznek; és ebben az állapotban-is maradnak, míg meg-őszűlnek.

79. Szoktak a' méhek mászor-is, de kivált rajzásoknak idején, napjában rendszerént tfak egyszer bizonyos idő tájban az ő kosárok előtt játszani, és olly sűrűn ki, 's bé-járni, mint ha ugyan rajzani, vagy verekedni akarnának. Ennek oka, rész szerént magok gyönyörködte-tése, és a' benn dolgozó méhek szellőztetése, rész szerént pediglen magok ki-űressítése, és könnyebbitése, mivel repülésekben szokták magokat főképpen ki-űressíteni; rész szerént még is a' rajgyenge méhetskéknek vidámulások, és száradások.

80. Noha ugyan az első rajnak jelei bizonytalanok, és nem könnyen veheti ember

ember észre, mikor akarja a' mag méh
első raját botsátani; mindazáltal ha reg-
gel, 's este alól a' kosárban, és az ól-
dalan kezdenek heverni, és mind a' szől-
ő gerezd tsüggeni, igen nagy jele szo-
kott lenni készületeknek. Ellenben, ha
csak hevernek, jele annak, hogy nem
fognak erefzteni.

81. Nem úgy a' másod rajjal, mert
ezt bizonyosan észre veheti az ember,
ha reá vigyáz; mert mint egy nyolczad
kilenczed tized nappal-is elebb, vagy
később (a' mint érkezik a mag méh, 's
az idő engedi) az elsőnek ki-jövedele u-
tánn, keserves, vékony énekléshez, mint
egy bútsúzáshoz kezd az ifjú Anya méh,
mint ha ugyan engedelmet kérne a' régi
Anyától, hogy engedne neki világos-
ságot, 's népével el-menni, mellyet ki-
vált estve meg-halhat az ember, ha
reá figyelmez. Hogy ha pedig a' régi
Anyá, az ujnak, 's iffiúnak kérésére
hasonló énekléssel meg-felel, (noha két
nap-is el-járat maga után) jele, hogy
enged az ifjú Anya kérésének, és minél
hamarább el várhatod a' rajt. De ha a'

régi Anya méh, ennek kérésére tsaak halgat, és nem felel, jele, hogy az iffiú új Anyának bizonyosan még kell halni; mert nem akar többet ő erefztetni, rajzani.

82. Másod raj után, néha harmad-
is szokott egy kosárból ki-jőni, és ezt
harmad, negyed napján ki-fszokta ker-
getni a' mag méh, néha más nap-is
mindgyárt, és éneklésével, bútsúzásával
felt-is szokott adni.

83. Midőn már látod, hogy el-közelgetett az erefztésnek ideje, azon légy minden módon, hogy a' rajhoz illendő jó kosárt készithess, az idején való rajt, ha nagy, bé-foghatod másfél vékás kosárba, de ha kisdéd a' raj, tsak egy vékásba, valamint a' *Julius* elein botsátott rajt-is, hanein ha két nagy raj egybe találna szállani.

84. Mikor erefzteni akar a' méh meg-
zúdul az egész kosárba, ide 's tova fut-
kosni kezd, azonnal tódul ki a' kosár
lyukán, el-annyira, hogy majd egy öl-
nyire esik némellyik a' kosártól. Az An-
nya pedig tsak nem mindenkor utóllýára
jő ki,

jő-ki, mikor már elégedendő népe va-
gyon, és több nem akar lenni, néha u-
gyan elébb, néha hátrább jő-ki, hogy
sem mint az egész raj, de ugyan mi-
helyt ki-száll az Annya, környűl fog-
ják a' méhek, késérik, 's követik, de
ugyan csak a' kosár elöl meg nem indul
addig, míg az egész raj ki nem jő a' ko-
sárból, az utánn kezdenek osztán fel-száll-
lani, lakó helyről gondolkodni, 's meg-
szállani.

85. Mihelyt a' méh ki-veri raját, és ko-
sárba nem szállithatod, hanem más hely-
re száll, azonnal légy rajta, hogy bé-
foghasd, (mellyre mindenkor egész ké-
szűlettel kell lenned) mert külömben
vagy más erefzt, és reá száll az előbbe-
nire, vagy pedig könnyen fel-kerekedik,
néha el is szökik, 's ha szintén újra fel
nem kerekednék-is, meg-fúja a' fát, és
bajosabban veszed azután le rólká. Ha
pedig addig más is találna erefzteni, míg
ezt bé-fogod, takard-bé azt ruhával,
melly akkor akar ki-jőni, míg ezt bé
fogod, azután botsásd-ki a' bé-takartat,
be-takarván a' bé-fogottat, hogy reá ne

szálljon. Ha pedig az elsőre akarna erővel szállani, tégy mellé üres kosárt, ha fzerentsés leszsz, meg történik, hogy az üres kosárba-is be-száll a' más mellett.

86. A' méh első raját botsátván, ne gondoly ama regulával: *Az here him méh lévén, kár idő nap előtt meg-ólni.* Mindgyárt, vagy más nap az here fiaktól titztitsd-meg méhedet, fel-fűstölven a' bogarat, a' hol here fiafitást látsz, jó éles méhész késsel metéld-el a' fejeket, meg-hagyván mindazonáltal egy keveset, és le nem nyaggatván mind. Harmad raját ha botsáttya, ismét hasonlóképpen tselekedgyél, de meg-lásd, hogy az here fiúnak csak a' fejét szedd-el, mert ha mélyen meteled a' lépet, meg-irtózik a' méh, látván nagy romlását, és nem leszen serény a' fiú tsinálásban, 's a' méz hordásban. Az here fiúnak pedig ismértető jele, az ő feje, mert ki-ül a' lép közül mint fél borsó, és nagyobb is háza mint a' méh fiúnak.

87. Hogy ha olyan helyre talál szállani a' raj, a' mellyhez közel az előtt két, harmad nappal rajtfogtál-bé, midőn
azt

azt-is bé-fogod, leg alább három ölnire tedd az előbbeninek helyétől, mert harmad napig-is el-bolyong némelly méh azon az helyen, mellyről bé-fogták, 's bátran bé-mennek azon kosárba, mint hogy azt magokénak lenni állittyák, 's az új raj le-öli őket, mintha ugyan el-lenséges képpen mentek volna reája.

88. Ha Sz. János nap után két, három héttel talál a' méh eresztteni. annál is inkább ha későbben, leg jobb újra haza hajtani, ezen mód szerént: Fogd-bé egy üres kosárba, estve későn üsd-ki a' régi kosára alá, hogy ha ismét ki-találná verni, nem külömben bánný véle, mind addig, míg meg-szunik. De ha jól reá vigyázol az Anyyára, meg-találod, vedd-el tőle, többé ki nem száll. Vigyázz reá, és vedd eszedbe, hogy ha a' mag méh, melly ilyen későn eresztett külömben jó, és felesed magával maradt, jobb ha annak olly késői raját, más szegény gyenge raj közé hajtod, az előbeni mód szerént, mert a' kettőből jó leszzen.

89. Minekutánna bé-fogod a' rajt, és bé-takarodván el-tfendefedett, hogy egy bogarat sem láthatsz, vedd fel szép tfendefén, hogy le ne hulljon a' méh, vidd el a' méhes kertbe, és tedd el-készített helyére, de meg-lásd, hogy távol vidd a' bé-fogott rajt az Annyok méhtől, mert könnyen visszfa mégyen régi kosarába még lábon is, hogy észre sem veheted.

90. A' méh mindenkor nyóltz órakor dél előtt kezdi az eresztést, és négy óráig dél után szokott rajzani; de legjobb idő az eresztésre tizen egy órá-tól fogva, egy óráig dél után szokott lenni.

91. Szinte olly idejű méh szokott lenni a' raj közt, mint a' mag méh közt, mivel rajzáskor egy aránt jó-ki mind az öreg méh, mind pedig a' raj; 's nem szokták osztán külön külön tfoportra verni magokat. Hogy ha mindazáltal egy Anyánál több talál lenni, meg-történik, hogy több felé-is száll a' raj.

92. Szorgalmatoskodgyál bár, és nyughatatlankodgyál, de ha egyszer smind

's mind két első rajt találnak erefzteni, semmit nem használisz, mert gyakrabban egybe fognak menni, 's szállani. Mindazonáltal próbáld, fogd-bé két üres kosárba, kik-is hogy ha az Annyok egy mástól el-vált, meg-fognak külön maradni, hogy ha pedig az Annyok egy kosárban vannak, a' méhek sem maradnak-meg külön, a' mint-is mindgyárt akkor észre veheted, ha egygyütt, vagy külön vannak az Anyák, mert a' hol Anya van, tündes zengésben maradnak a' méhek, de a' hol Anya nints, futkosással jelentik árvaságokat, ki 's bé járnak szokás felett nagyobbban zengnek, meg sem maradnak Anya nélkül. Mellyre nézve, hogy ha újjabban őszve mennek, üsd-le szép, tiszta, por nélkül való földre, tedd reá a' két üres kosárt, a' kosár alá három négy darab követskét, vagy fát téven, mellyek a' kosárokat fenn tartsák két, három újnyira, seperd valami seprő tollúval, vagy tőmő fűvel egy részét egyik, más részét másik kosár alá. Ha még is ugyan tők egybe mennek, adgy jó nagy kosárt nekik, hadd-

hadd-el, ne bajoskodgyál vélek heába.

93. Ha történik, a' mint - is sokszor meg-elek, hogy a' méhek felesen eresztene, úgy hogy egyiket bé nem foghatod, 's a' másik ereszt, hogy egyik a' másikra ne szálljon, akár veres, akár fekete posztót teríts az elébb meg-szállott raj mellé közel, avagy terítsd bé véle, reá nem száll, a' czondra - is jó, ha egyéb nintsen.

94. Mikor pedig kettő akar egyszer-smind eresztetni, ha jókor észre veheted, egyiknek állj eleibe, babirkály a' földön előtte a' míg a' másik ki-veri, más napra hadgya ez az eresztést. De ha későtskén találsz eleibe állani, heába való, mert meg nem tartod, lábaid kőzött, és fejedén által is ki-veri; fúja, 's kergeti.

95. Ha meg nem akar szállani a' raj, avagy éppen el-kezd menni, a' merre indul, fújs arra hamarsággal vedd eleit, puskával lövöldözz, vagy kenderből font ostorral tsattogass, avagy hánny vizet eleibe, meg-ijed, vízfúza fordul, és meg-

meg-száll. Erre szolgál ha dobot verész,
tűsengetsz, vagy fejer kendőt lobogtatész
előttök; de utánnok, vagy a' tloport-
nak közepén semmi lármát ne tégy, mert
még jobban mégyen.

96. Megtörténik néha, hogy a' raj két, 's több tloportra is veri magát közel egymáshoz, (de ez ritkán történik meg az első rajon) rendszerént való oka pedig ennek az: Mint hogy fok vezére, Anya szokott lenni, úgy mindenik a' maga népet külön külön szándékozik vezetni. Mellyre nézve fogd-bé először a' leg-nagyobb tsomót, tedd le közel a' más tsomóhoz, a' több tsomót rázd valami hitván kosárba, 's abból hajtsd ama jó kosár alá, 's őszve fognak menni mind.

97. Meg-történik az is, hogy némelly
része ismét, az előbbeni helyére vissz-
fzáz száll, rázd-le ismét, és tegy azon
helyre egy tsonó székfűvet, vagy űr-
mót, avagy egyéb a' féléit, fűstöld-meg
jól az helyet, vagy fekete, veres posz-
tóval takard-bé, azonnal el-öfzlanak,
és

és a' magok társaihoz viszsza fognak fi-
etoi, 's többé oda nem szállani.

98. Néha úgy-is bántam véle, hogy
ha igen fenn, vagy a' fának vastag ágá-
ra, avagy derekára talált a' raj szállani,
vettem egy rostát, vagy kosár darabot,
abba fogtam a' rajt, le-hozván szép gyen-
gén a' jó kosárba ráztam belőlle, az
után estve az helyére tettem.

99. Ha valamellyik a' bé-fogott rajok
közül el-akarna menni, melyet észre
vehetsz, mert az el-menni szándékozó
raj, pergéssel jár, hirtelen, rend kívül
zeng-bé a' kosár lyukán, látván azt,
hirtelen dugd-bé a' kosár lyukát, a' ki
kinn maradott, hadd fáradgyon-meg, e-
zek meg fáradván, botsáfs többet-is ki,
de ne fokát, az-is hadd fáradgyon-meg,
a' többikkel-is e' szerént tselekedgyél.
Hogy ha pedig harmad napig a' bé-fo-
gott raj kosarában meg-marad, ha annál
sebessebben jár-is ki 's bé, ne igen féltsd
az el-menéstől.

100. Más mód-is találtatik meg-tartá-
sában, hogy ha a' bé-fogott raj el-akar-
ná hadni néki adott jó hajlékát, 's ké-
vén

vánná követni bujdosását; dugd-bé a' ki-járó lyukát, kitsianég emelitsd-fel, fűstöt téven alája, hadd bádgyadgyon-meg, hogy szárnyán ne repülhessen, az utánn vedd ki a' fűstöt.

101. Vedd eszedbe az el-menni szándékozó méhek felől, hogy ha ki-szállanak kosárokból, és meg-szállanak annak rendi szerént, fogd más kosárba, estve, ne az előbbeni, hanem más új helyre tedd; mert vagy a' kosárt, vagy az helyet bizonyoson nem szerették. Történt én velem, hogy annak módgya szerént el-készített jó kosárból még az nap ki-szállott a' jóraj, de ugyan csak a' kosárt jól meg-mézelvén, és semmi ki-vetöt benne nem találván, azért arra való jó-nak itélvén, ismét belé fogtam, de más nap alig jött-fel a' nap, mindgyárt uj-ra ki-szállott, akkor más kosárba fogtam, 's meg-maradott, amazt pedig jól meg-visgálván, nem találtam egyéb fogyatozást benne, hanem mikor meg-perfeltem, a' tsúpjában a' veszfűző közé szorulván egy pókotska, oda égett, az is yolt az oka, hogy kétszer el-hagyta

E a' méh,

a' méh, mert azután rajt fogván belé, szépen meg-maradott. De úgy-is jártam, hogy ki-szálván a' raj előbbeni kosárából, más nap ujba fogtam, és estve tsak az előbbeni (az hely kevéslévén) helylyére tettem, más napra jutván, ki-szálott megint, és ujra ismét más kosárba fogtam, meg-nézvén, forgatván jól a' kosárokat, leg-kissebb hibát, fogyatkozást sem találtam benne, nézvén azért az helyet-is az hová tettem volt, 's meg-ásván a' földet, békát találtam ott. Azért, hogy ha ki-talál szállani rajod, fogd más kosárba, 's tedd estve nem az előbbeni, hanem más friss helyre.

102. Ha az ágon méh talál maradni a' raj közül: mellyet bé-fogtál, és más nap akkor találsz reája, mikor el-akar menni, hirtelen űsd-meg az ágról, ismét visszfa száll, akkor űsd-le hirtelen egy kosárba, 's meg-marad, és estve későn add-meg társainak, alája útvén, meg-bé-kélnek, 's maradnak.

103. Néha a' mag méh mikor ereszt, és a' raj szárnyára kél, nem távozik - el,
vagy

vagy ha el-mégyen-is, de ugyan tfak
viszfa tér, és száll a' mag méhre, ezt
főképpen okozni szokta, az méhnek
(mellynek a' rajt kellene vezérelni) el-
veszése, melynek ha szárnyaiban fo-
gyatkozás, tsonkulás vagyon, repülésé-
ben a' kosár előtt le-esik, 's ha szinte a' ko-
sártól tovább repül-is, ugyan tfak el-fárad-
ván; népét sem vezetheti, sem utánna
nem mehet. Mellyet könnyen észre ve-
het a' Méhész, mert nem repülnek a'
méhek olly tsoportosan, ha az Annyok
oda van, sem nem annyira távoznak e-
lőbbeni kosároktól; de ha meg-szálla-
nak-is, és bé-fogod, leg-első szorgalma-
tosága a' rajnak, hogy mindgyárt An-
nyát fel-keresse, kit ha nem találnek,
meg-jelentik a' gazdájoknak szomorú su-
sogásokkal, 's zengésekkel, hol mind
meg-némulnak, 's halgatnak, hol egy-
szersmind újra kezdik siralmakat, lármá-
val, 's háborodással ki 's bé nyargalnak,
repdesnek még a' kosár oldalán-is, úgy
sirattyák, keresik el-veszett Annyokat,
mellyre ha szaporán reá nem találnek,
viszfa térnek előbbeni kosárokba, vagy

más azon nap botsátott rajra mennek: De ha keresésekben meg talállyák az Anyokat, mind oda szállanak, ha pedig az ember vigyázkodván meg-talállyá, 's bé-fogott siránczó raja közé botsáttya, tapasztalható tsendéséget, vig tapsolást mutatnak. Mellyet igen szűkséges, hogy a' szorgalmatos méhész keressen, fel-is talállyá, mert nints egyedül, (ha tsak fetske, vagy veréb el nem ragadta) mivel azok, kik el-esését észre vették el nem távoznak, készek vele egygyütt ott meg-is halni.

104. *Junius*ban, és *Julius*nak első hetében-is meg lehet a' jó mag méhnek engedni, hogy hármát ereszfzen, de az harmadik rajok ritkán szoktak tsak magokra jók lenni, azért kettőt, még hármát-is őszve kell ütni, melly őszve ütést így vihetsz véghez: Mihelyt letétedik az idő, végy egy rostát, (ha tsak gödröt ásasz-is meg-lehet) tégy reá két egy ujni vastagságu rövid pálczát, tedd melléje azt a' rajt, mellyet szaporítani akarsz, azután vedd azt, a'

kit ki - akarsz kergetni, tedd a' rosta, vagy gódör felibe, üsd - meg kétszer, háromszor az oldalát, és mindigárt nagyobb részint le hull a' méh, ütögesd mind addig, míg egészen le nem hull, az után tedd reá a' másikat, melyet izaporítani akarasz, fel mennek, de ha mindigárt fel - nem akarnának menni, kényszerítsd a' fel - menetelre seprő tolluval, vagy valami leveles ággal sepergetvén, izgatván, és tsendelen fel - fognak menni. Ugy - is bántam vélek, nem jártam még rosta után, hanem ha földön állottak méheim, (mert a' rosta, és gódör akkorra való, mikor deszkánn állanak a' kosárok) fogtam azt, melyet izándékoztam izaporítani, 's félre tettem, az után a' másíknak kosárát amannak álló helyéhez jól oda ütöttem egyszer, 's ha még bogár maradott benne, kezemmel az oldalát vervén, ki - ráztam, azonnal két fátskát tettem a' le - hullott bogár közé, 's hirtelen reá tettem az fátskára az előbbeni kosárt, 's szépen felmentek. Hogy ha még - is valami ke-

vés bogár meg maradott az más üres kosárban, seprő tolluval eleibe hajtottam amannak.

105. Két kis rajt nappal egyb  ne és, mert egy az, hogy nagy v r ont s lészen; egyik a' m sik t kezdi üldözni,   lni, 's vesztegetni, más az, hogy ritkán kerüli-el, hogy meg ne any tlanodgy k, hanem estve, éjtszaka egyb  b kellenek, 's jó raj lészen.

106. K t szegény rajb l   szszel   g tsinaly egyet j t: A' szegényebbnek méhet lepest  l vedd-ki, a' bogara hadd mennyen visszsa kos r ba, estve   sd-ki akár a' más raj alá, akár más mag m h alá; a' m z t pedig lepest  l a' másik szegény raj kos r ba szegez d-fel, ezzel, és a' mag j val ki-telev, 's jó lészen.

107. Ha azt akarod, hogy rajod munkás, és jó légyen, minekutánna b -fogod, és estve helyére vitted, ne sajnáld egy kevés égetborral, vagy borotsk val is meg-párolni.   g tudni-ilik: meg-melegitv n jól t  zn l az   get-

bort,

bort, vagy bort, terits - bé egy darab ruhával az edényt, hogy belé ne hullyanak, tedd a' kosár alá, annak párája őket hadd járja - meg, ne fély, hogy el-hadgyák a' kosárt, mert nagy kedvet találtál előttök.

108. Ha el-botsátotta a' méh rajait, és nem akarod, hogy többet ereszfzen, az Anya házait vagdald - ki, mellyet meg ismérhetsz a' lép széllyein, és mélyebben-is a' hol szakadozott, csonkás a' lép, mert úgy tsügg, mint egy makk. Ha az első raj után egy héttel, vagy elébb le - szeded, nem ereszt többet, de ha a' második raj után tördeled - le, az harmadik rajt még - is el - botsáttya, ha izándéka volt a' méhnek többet rajzani.

109. Ha azt akarod, hogy tellyeséggel valamelly méhed azon esztendőben ne ereszfzen, rajzásnak idején végy - ki egy, két darab lépet a' kosarából, és azon esztendőben nem fog eresztteni, az üresítést pedig meg - tölteni el nem mulattya.

110. A' rend kívül való száraz, és fzeles némelly esztendőekben, sok mag méh, ha bátor leg-több rajjal birjon-is, még sem akar erefszteni, mert minekutánna hoszszafon várakozott volna az időnek változására, az heverésnek adta magát, és feles takarmánnyától nem akar meg-válni, 's máshoz újra kezdeni. De néha attól-is meg-esik, hogy Anyát nem öntöttek, 's nints a' rajt ki vezérellye, mert a' régi Anya vélek nem akar ki-menni, amazoknak veszedelmére.

111. Nagy Bóldog Afzszony nap után tsak hamar, ha deszkákon tartod méheidet, környül tapasztszad tehén gajjal a' kosárt, ha pedig földön tartod, jól bé-tsinállyad az allyát, és kisebbre szorittszad a' lyukát, hogy tsak két méhetske férjen-ki egyfzersmind, úgy sem a' tolvaj méhek, sem a' darás, (mellyek akkor kezdenek hatalmaskodni) olly könnyen hozzájok nem férnek, 's az idő-is hivesedvén melegebben léfsznek.

IX. R É S Z.

A Méheknek Ellenségiről.

112.

Meg-adhattya ember ugyan méheivel való mindenféle bánásnak módgyát, de ha ellenségit nem tudgya, és azok ellen nem áll, nem fogja tapasztalni bódoguláfokat, 's szaporodálokat. Én a' mint vékony *experientiám* engedte, tizen-négy kiváltképpen való ellenségit tapasztaltam a' jámbor méhnek, kiknek mint állottam ellent, másokkal-is örömeft közlöm.

113. *Első* ellensége a' Méhnek a' *Méh*. Midőn a' méhek kívül vannak az ő munkájok körül, igen fzelideknek, és tífendefeknek mutattyák magokat, 's nem veszekednek, elég nyereségnek tartván, hogy a' szép virágokat járhattyák. Ellenben a' kosárban gonoszok, irigyek, és mérgesek szoktak lenni, nem ugyan ház népei, hanem mások ellen. Vagy a' magad méhe rontya a' magadét, 's másét, vagy a' másé pré-

E 5 dál.

dállya, 's hordgya a' tiédet. Mellynek így álhatfz eleibe.

114. Ha méhedre rontott a' másé, vagy magadé, leg-jobb ollykor ki-járó ajtótskájokat szorossabbra tsinálni, úgy hogy, leg-fellyebb egyszerre két bogár meheffen-ki, 's bé a' kosarba. Hogy ha ezt el-múlattad Nagy Bóldog Afzfzony nap tájban, és már egymást rontyák, minden-féle őszve ízedet gazból, és vizes szalmából tsinálly fűstöt, fűstöld a' sebessen ki-járó, marakodó, és veszekedő méhet, még vízzel is öntözvén. Hogy ha még-is tart a' veszekedés? rekezd-bé őket, és azokra, a' kik kinn vannak, és a' kosár oldalára, tsomódodnak, önts vizet, meg-ládd, hogy egy óra alatt, ha bé sem mehetnek, kívül-is nagy alkalmatlanságot szenvednek, el-fognak távozni. Minekutánna ezek el-távoztak volna, nap le-mente után, nyisd-ki a' kosárt, valamennyi tolvaj méh életben meg-maradott (mivel benn-is nagy veszekedés vólt) az alatt mind haza mentek. Visgáld-meg

azután, 's ha észre veszed, hogy tsak kevés méh maradott abba a' kosárba, mellyre rontottak vólt mások, heában való minden fáradságod, mert vagy egy-izer, vagy mászor el-fogják hordani, ha el nem hordanák-is, fel nem fogják többé magokat venni.

115. Hogy ha a' kosárban mind méh, mind pedig méz feles maradott, dugdossd bé minden leg-kissebb lyukait a' kosárnak, ne-is hagygy nagyobb ki-járó lyukat, tsak az hol egy toll bé-férjen, oda-is tégy egy darab, négy ujni széles, és hosszúságú deszkát, mellyen hadd veszekedhesse'nek, mivel minden igyekezettel azon léssz'nek, miként jöhesse'nek-ki a' viadalra, 's a' tolvaj méhek-is miként mehesse'nek-bé a' prédálásra, állani fognak kívül a' kosár oldalán. 'S illy vigyázásra leg-alább hét nap kíván-tatik.

116. Ha így el nem távoznak egy mástól, 's meg-tudod, hogy a' magad méhe szándékozik rontani a' magadét; ismér-d - meg, mellyik jár a' másikra,

melly.

mellynek meg - ismértető jele, ha meghinted lisztel, és ha erőssen járnak, mind a' kettőt emeld - fel, a' mellyik erősebb, az nehezebb, a' másik pedig szegényebb, 's ennek a' szegényebbnek füstöld - meg a' lyukát, de fel ne fordítsd, a' nehezebbet pedig fel - fordítván, füstöld - meg jól, míg meg - bádgyad, azután tedd helyyére. Ezt több - ízör - is tselekedheted, ha ugyan csak prédálásnak adgya magát.

117. Az - is fog használni, ha a' magadé rontya a' másikat, hogy ha egy kést, vagy nyársat versz által mézes lépén a' koborlónak, hogy meg sebesedgyék a' méze két, három helyyen, míg magát abból tisztógattya, gyakran elefelejtí a' kóborlást.

118. Ha ugyan csak egybe veszvén, egymást rontyák, tégy az erősebbnek kosarába lépei közé egy jó marok mohát, dolgot adván el - távoznak. Avagy ritka szitánn szitály fővényt, annak korpáját el - öntvén, vedd lángját sűrű szitába, szitáld - ki a' porát, és a'
mi

mi a' szitában meg-maradott, vész a' kóborló méhek közé egy jó marokkal, így is dolgot adván nekik, meg-szűnnek a' veszekedéstől.

119. Ha pedig a' más ember méhe szokott a' tiedre, vágj egy darab veres posztót, 's kend-meg jó avas dísznő hájjal, azután szegezd-fel méhed kosárának lyukán fellyúl, úgy hogy alsó széllye a' posztónak hadd érhesse ki-járó ajtótskáját a' kosárnak, ha megerőslen a' tolvaj meg nem este méhedet, el-távozik.

120. Észre vévén, hogy a' másé erős-sen rontya méhedet, dugd-bé ki-járó lyukát egészen, hogy csak egy bogár se jöhesse ki (ezt pedig estve későn) azután ki-tanulván, mellyik gazdának méhe a' kóborló, tiltsd-el, mert tartozik tolvaj méhét el-fogni, egy hétig is bé-zárva tartani, 's akkor-is méheinek dolgot adni, hogy a' kóborlást elfelejtsék, és ha néked kárt tett, megfizetni kételen. Kétszeri, 's háromszori intése, *admonitió*d, és *protestatió*d után, ha

ha el nem fogná, így bányá vele. Szép lágyon tsinály eger maszlagos mézet tserépbe, a' melly kosárt az idegen méh prédál, annak előtte való éjtszaka bé-rekesztvén, tedd más helyre, de ki ne botsásd, még a' közel való magad méheit-is, tégy egy üress kosárt a' szerelmes helyére, az alá rejtven a' maszlagos tserepet el-hordgyák ugyan a' kóborlók, de vezédelmekre, mert vagy még haza mentekben, vagy kosárokból hogy bé-lépnek, el-vesznek, döglenek, és hullanak. Avagy tsinálj élesztős mézet, hasonlóképpen bánván vele, ezt is el-hordgyák ugyan, de a' nyakas ember mézet lépestől a' föld iszsa-meg. Ha az üress kosárt belől meg-mézeled, belé gyűlnek a' tolvaj méhek, és ha hirtelen ízalma tüzet tévesz a' kosárhoz közel, fel-perselheted. Mindazonáltal Istenre, és lelkedre vigyázz, mert ha nem *admoneá*lod a' kóborló méh gazdáját, 's ezeket tselekeszed méheivel, nagyon vétkezel, és köteleztetel a' *restitutióra*.

121. Hogy ha nem tudod, mellyik legyen a' tolvaj rabló méh, dugd-bé a' kosár lyukát, hintsd meg azokat a' méheket lisztel, mellyeket ide ki látsz, 's vigyázz reá, mellyik kosárba fognak menni, ha pedig egyikbe sem mennek a' meg-liszteltetett méhek, bizonyos lehet sz benne, mert másé a' koborlás. Menny-el azért a' kire leg-nagyobb gyanud vagyon méhes kertibe, visgáld, és nézegesd-meg jól, kivált azokat, mellyek erősebben járnak, 's reá talál sz. De jó reggel-is, ha figyelmes sz, meglátod, melly felől jó a' tolvaj.

122. A' tolvajlásnak leg-jobb ideje ősz, és tavasz szokott lenni, rend szerént *Augustus*nak a' végén, elébb-is a' száraz esztendőben, mind addig, mig bé-zárattatnak télre; és tavasszal mi helyt ki-rakod, mind addig, mig a' bőv virág ideje el-érkezik.

123. A' méhnek a' gazdaga szokott tolvajkodni, és a' szegényt rontani, kivált az olyan kosárokat, mellyek sokat erefztettek, nyáron által sokat raj-

zottak, és főképpen azokat, mellyeknek vezérek el-veszett, és meg anyátlanodtak, mert ezek félelmesekek szoktak lenni az ellen állásban: de ha vigyázó serény méhre talál a' tolvaj, fel tett szándékáról könnyen le-mond. Először tsak egy néhány mégyen próbára, az-is orozva, azután ha láttya bóldogulását, népesebb erővel jelenti-meg magát, és ha ugyan erős ellent állókra nem talál, olly nagy fokasággal tódúl-bé, hogy minden ellen-állást haszontalanná téfszen, fél, vagy egy nap el-végezi amannak romlását.

124. A' méh egymás között véghez vinni szokott verekedésekben füláncjokkal tsak egyet, de fogokkal húszat-is veszt egy el, midőn az ő ellenségeinek szárnyait hirtelen el-harapja, megtsonkittyá, tsontyait őszve tőri, és azért nyárban szárnyokban tsonkitott, földön mászkáló méhek ellenségek.

125. *Második* ellensége a' szegény méheknek a' *Darás*. Őszszel sok szersétsétlenségbe szokta hozni méhedet a'
darás,

darás, mikor leg-először méheidre kapnak, csak a' döglött, és ki-hányattatott méhekkal - is meg - szoktak elégedni, de annak utánna a' kosárba kíváncznak, kivált nap fel jöttékor, minek előtte fel - kelnének a' méhek. Ezekkel így bányá :

126. Tavaszszal tapasztalni fogod a' méhek ivó helyeken, hogy a' darások - is fognak innya, mellyeket ha meg - ölhetsz, annyi fészek darást vesztesz el, a' mennyi darást meg öltél, mert minden darás egy egy fészket szokott szaporítani. Hogy ha pedig már ki költ a' darás, keresd-fel a' fészket, perfeld-fel, ha megtalálod, vagy öntsd - ki forró vízzel. Ha ugyan csak meg-esték méheidet, szorosabbra tsináld olykor méh kosáridnak lyukait, úgy hogy két méh meheszen bé 's ki, ellent állnak a' méhek, és bé nem botsátták, de magad se sajnáld újjaidal ölni, a' földön lábaddal tapodni. Ha ugyan erőssen meg-esték méheidet, tsinály egér maszlagos mézet, a' fellyebb említett mód szerént.

127. Ha észre veszed, hogy vagy a' darás, vagy a' tolvaj méhek felette meg-esték méhedet, ne sokat szorgalmatoskodgyál, hanem öld meg az olyan méhedet; mert noha szorgalmatos serény vigyázásod által az hirtelen való el-vefzéstől meg - óltalmazhatod, de hogy mászor meg ne öllýék, el nem kerü-löd, és így jobb hasznotskáját veszed, magad ha el-költöd, hogy sem ellen-ségnek adod.

128. Harmadik rossz akarója a' méh-nek az *Egér*, és *Hórtsók*. Mellyek gyak-ran bé másznak, rágnak a' kosárba, és a' lépet el-rontyák, a' mézet, 's boga-rat meg - emésztk, sőt ha reá nem vi-gyáz az ember, félszket is raknak a' ko-sárban. Ezek ellen a' jó házi matska, és egyéb egér, és hórtsók fogni való eszkö-z jó. Avagy tsinály maszlagot tészttába, a' hórtsóknek jobb sült veres hagymá-ba, tedd a' kosár mellé, hadd hordgyák el, el-vesznek.

129. Negyedik ellenség a' *Veréb*. Meg-szokta enni, és fiainak hordani a' méhe-

méheket, de hánd-le fészkeket, és főzz lépet tölgy-fa gyöngyből, azzal megfoghatod őket, vagy pedig végy farkas maszlagot, búzát főzvéu véle, meg eszik, és el-vesznek.

130. *Ötödik* helyt a' kár tételben tartya a' *Fetske*. Nagy károkat téfzen a' szegény méhekben, el-fogdosván, meg eszi, és fiainak hordgya, sőt erefztésnek idején rajodat meg-is anyátlanithattya, mert midőn ki-száll a' raj repülésben az annyát el-fogja, 's el-veszti. Ez ellen-is a' lép veszsző jó, hogy ha fiait el-fogod, rudra kötven, azok mellé lép veszszőt raksz, meg akadnak.

131. *Hatodik* a' *Küllő*, vagy *Har-kály*. Meg-fúrja erős orrával még a' legvastagabb kosár oldalát-is, kolompozására fel-zendülvén a' méh, hoszszú nyelvvel meg-fogdosza, 's meg emesztí. Ez ellen-is a' lép veszsző hathatós, a' kosár oldalára rakván, és a' jó puska, hogy ha el-kergeted, 's más helyen az hová száll, meg-lövöd.

132. *Hetedik* rossz szomszédi a' méheknek a' *Kigyó*, és *Gyék*. Mellyek a'

méheket eszik. Ezeknek törd - meg fejeket, 's nem tesznek kárt; Vagy főzz tejbe maszlagot, és tedd oda a' hol legbővebben járnak, 's meg-dőglenek, ha abból esznek.

133. *Nyóltzadik a' Béka.* Vesztegeti a' szegény méhet. Ez ellen a' kéz jó, ha fel-nyársolod.

134. *Kilentzedik az Hangya.* Igen nyúghatatlankodtattyák a' méhet, 's ha fokasággal van a' kosár körül, a' mézet meg - eszik. Forró vízzel töltsd-le fészkeket, 's hányd szélyel zsombikát, és a' merre fel-szoktak mászni, dörgöld-meg krétával.

135. *Tizedik a' Pók.* Midőn üressék a' kosárok, és az oldala viaszkos, bé - veszi magát a' pók, 's hálót vonván, a' viaszokra siető méhet meg - fogja. A' sövényekre, és fűvekre - is kiszokta vonni hálóit a' méh veszedelmére, és ha méhet ehetik, egy kised babnál-is nagyobbra nő. Ha meg - kerítheted öld - meg, és hálóit minden reggel hányd-el.

136. Tizen-egyedik a fűst, a ganéj
párája, vitzsza zengő *echos* helyly, melly-
re nézve olyan helylyre nem jó rakni
méheidet.

137. *Tizen - kettődik* veszedelme a' méhnek az *Has - folyás*. Ha észre veszed, hogy valamelly kosár - béli méhre az has-folyás, avagy vér-has talált esni, és meg-motskolta mind kosárát, mind lépét, a' meg-motskoltatott lépét metéld-ki, a' kosár oldalát tisztítsd meg jól, még késsel - is vakargatván, azután végy égetbort, 's vakarj belé szeretsen diót, keverd jól őszve, ezen égetborral kétszer, háromszor is hintsd meg jól belől a' kosárban a' méhet, jobban lesz tőlle, 's meg-gyógyul.

138. *Tizen - harmadik* ellensége a' méhnek a' *száraz Nyár, és zűrzavaros alkalmatlan idők.* A' száraz nyár, és az olly idő, mellyben el-romlanak a' virágok, beteggé teszi a' méheket, valamint a' zűrzavaros alkalmatlan idő-is, mert éhel is el-vesznek. Ezek ellen nem állhatz, mivel Isten az időknek kormá-

nyozója, hanem te ha kéztől nem tartod
ollykor méhedet, és enni nem adsz,
bizonyosan el vész.

139. Végre nem utolsó veszedelmes
fellére a' szegény méhnek a' Szipoly,
Vagy a' mint némelyek nevezik, a' moly.
Ha nem igen kevés a' kosárban a' méh,
hanem jó népes, ritka szokott a' szipoly
veszedelmet okozni, mivel annak a' méh
ellent állani, 's ki-kergetni igyekezik.
A' szipoly a' méhek lábairól le-hullott
morfalékból szokott teremni, melyből
elsőben a' kosár alatt pondrók lesznek,
a' pondrókból, vagy nyűvekből azután
apró pillangók, melyek ha fel-vehetik
a' lép közé magokat, és ott tojhatnak,
számtalan pondrókká lesznek, a' lépet
meg-emésztik, pókhálójokkal a' méhet
bé-kevervén, bűdölségekkel az egész ko-
sárt el-vesztik. Ez ellen jobb módot nem
találtam a' szorgalmatos gondviselésnél,
hogy tudni-illik leg-felgyebb minden
két hétben egyszer meg-kell tisztítani
minden kosárnak az allyát, hogy meg-
ne teremhessen, és ha a' kosár veszze-
je közé bé-esett volna, kés hegyével-is
ki-

ki kell tisztítani. Ha észre vennéd, hogy ugyan az lép közé vette magát a' szipoly, de nem feleled magával, (mivel ha sok a' szipoly, haszontalan minden fáradságod, vagy öld-meg, mert különben-is el-vész, vagy ha arra való az idő, dobold-ki) éltesd gyakran jó fős borral, jól bé-pókdösvén a' lép közé, 's fogod hasznát tapasztalni.

140. Vannak ugyan és találtnak a' jámbor szegény méhnek több ellenségei-is, mint a' csiga, az hó, mikor olvad, vagy szálingószik, a' lármás, szelles hely, a' boszorkányos szemű ember, a' vér-follyásban lévő Afzszony, 's a' barmok ha körülők járnak, 's a' t. De mivel ezektől akár kinek-is okossága meg-mutatya, mint kellesték őrizkedni, azért nem említem, hanem ezen tizen-négy veszedelmes ellenségit hozám elő, hogy miként kellyen hasznoson ezektől a' szorgalmatos gazdának méheit óltalmazni, ha bődögulását kívánja látni.

X. R Ê S Z.

Mag me'h, és téli gondviselésről.

141.

NEm kétlem örömezt kívánnák nem kevesen érteni, és tudni, mennyi méz kívántatik egy kosár méhnek ki-telelésére? de azt meg határozni nem engedi a' méh népes, vagy népetlen volta, de még a' tavasznak is nem egyaránsú állapottya, hogy arról valaki ítéletet hozzon, nem engedi, mert a' tavasz is néha hamarább, néha pedig későbbén szokott bé - állani. Én ugyan könnyen nem hadnám telelésre az olyan méhet, mellyben leg - alább harmad-fel kupa méz nem találtatik. Igen gazdagot sem könnyen hadnék-meg más esztendőre mag méhnek, mert könnyen heverésnek adgya magát régi keresménye mellett, és nem, vagy keveset szaporit.

142. Ha kételenittetel erefztésnek idején két vékás kosárba, vagy egy vékás-

kásnál kisebbbe fogni raj méhedet, ne hadd-meg magnak, mert a' bőv kosárba elég nyugalomra való helye lévén a' méhnek, vagy későn, vagy éppen nem fog ereszteni. A' kis kosár-beli pedig, mivel igen meg-fzorul a' kosárban, kóránt fog ereszteni, de kevés haszonnal, kitsin lévén a' raja. Jobb azért közép sizerű kosárt hagyni, mint sem vagy igen nagyot, vagy igen kitsint, mert a' kitsinben bogár - is kevés szokott lenni.

143. Első rajt - is ha el - kerülheted
ne hadgy magnak, nem léfzen jó szapo-
rodni, mert fok here fiakat tsinál, és
önt. A' melly méhnek fok here házú
lépei vannak, akár első, akár másod
raj légyen - is, akár régi mag méh, ne
hadd - meg, a' fok herékre nézve.

144. Szent Mihály nap tájban reggel nap fel-jötté után, mikor szép nap va-
gyon, nézd rendre méheidet, az mel-
lyik akkor vidámabban jár, mind rend-
re jegyezd-meg, és azokat hadd-meg

más esztendőre magnak, mert ezek egészségesek, ki - telelvén szaporodóbbak lesznek.

145. Az el - tételnek, vagy télre való el-rakásnak bizonyos ideje nintsen, mivel azt az ősz mostoha, vagy engedelmese volta mutatya - meg; mindazáltal igen meg - szokott lenni *Októbernek* végén. Mikor pedig telelőre el-tészed méheidet jól meg - válaszd az időt, hogy esős, kődös, nedves ne legyen; válaszd - meg jól az helyet - is, nedves pintzébe tellyességgel ne ragd, mert egész télen őszve penészedik, 's el-vész vagy még ott helyben, vagy jövő nyáron, vagy ha el nem vész is, fok bogara le-hulván, a' lépe meg-rökönyödvén, nehezen veszi - fel magát. Olyan helyre se tedd, melly néha fűlik, néha nem, mert úgy is hol meg - izzad, hol meg - szikkad a' kosárban a' lép, 's szinte úgy őszve penészedik. Igen hideg helyre se ragd; tsak onnan ne végy példát, hogy a' izókótt méhek az erdön telelnek, még-is jók; mert azoknak vastag tőkéjeket nem

járhattyá olly könnyen által az hideg, mint a' vékony kosárokat, és valójában az erdőn fok méhek döglenek-el az hidegnek volta miatt. Igen meleg helyen fe kapj, mert tsak a' mértékletlen hidegtől óltalmazhasd, elég nékiek magok óltalmára. a' magok természeti melegségek télben is. Se olly helyre ne ragd, az hol vagy ember, vagy marha környűlöttök gyakran járhañlon, épületetskéjekhez dörgölődheñlenek, mert a' gyakran környűlöttök való járással, zörgetéssel, kotzogtatással nem tsak tsendeségek háborittatik, hanem még az ételre is mint egy kénfzerittetik, ősztonőztetik. Leg-jobb azért midőn feles méhed van.

146. Áfs-fel méhes kertedben, vagy a' hol akarod hat, vagy nyólcz (a' mint méheidnek száma kívánnya) ágast, egy egy őlnire egy mástól párosan, rakj azokra keresztül jó erőss vastag rúdakat, azokon fellyűl jól béteritvén száraz fzenával, vagy fátéval, (szalmával nem jó, mert igen termi az egér,) ragd reá estve késűn méheidet rendre egy más mellé,

mellé, fellyúl takard - bé ugyan jó száraz szénával, vagy sátéval, bé-hegyezvén jól, hogy az első által ne járhaſſa, hadd úgy az álláſon egész télen. Hogy pedig a' gonosz egér az állásnak ágassain fel ne meheſſen, 's kárt ne teheſſen, öreg bojtorjának ragadó, vagy bogáncsnak szúrós gubájával sűrűn, és bőven mindenik ágasnak a' közepét kősd által, fel nem mehet az egér.

147. Ezen állásnál még jobbnak ítélem, hogy ha mindgyárt méhes kerted mellett, vagy annak a' közepén, valami jó száraz pinczét (azon formára, mint veteménynek szoktak tsinálni) készíteſz, jó erőſ zár alatt, 's abban tartod télen által méheidet. Azért pedig Méhesedben, vagy mellette, hogy meſzfze ne kellyen méheidet hurtzolni telelésre, ſe viſzſza hordani nyaralásra, és így a' két rend-béli ki 's bé hordozással történni szokott nagy kárt-is távoztatni, 's a' telelésre-is tſendesebb, és haſznosabb alkalmatoſságot ſzolgáltatni lehetne. Hogy pedig a' pincze jobb az állásnál

148. Ha történni találna, hogy vagy az időnek járását észre nem vévén a' méhes gazda, vagy gorombaságból olly szegény méhet talált meg-hagyni mag-nak, melly gyűjteményivel meg nem érné, sokféle táplálásoknak módgyait hallottam a' tudós gazdáktól, úgy mint: főtt gyökerek, gyenge édes ser, a' bab, és török búza liszt mézzel elegyítve, mézes vízzel főtt borsó, szilva lév, füge, malofa szőlő, sült tyúk, récze, kap-pan, 'sa't. De én meg-vallom, hogy mind ezek nékem nem igen tetszenek; mivel ha hasznát akarja látni, valami-vel a' méh terinészét szerént szokott télben legeltetni, azzal-is kell szűksége-ben őtet táplálni; azért így bány a' szegény méhvel: Végy hat pohár szin mézet, egy pohár vizet hozzá, olvasd őszve igen gyenge tűzön, mellyből midőn meg-hevült, tölts tányérra, azon fellyül rakj darabonként vagdalt fo-nal, czérna, vagy szalma szálakat, mel-lyeken álhassanak, tedd a' kosár alá, fel-póczkolván egész a' lépig, mert tél-ben

meg Nemzetemhez való jó akaratomat,
 mellyel a' méhek körül bőv mértékkel
 ki-jelentett minden-féle módoknak gya-
 korlására, gondos meg-tartására igye-
 keztem. Észre-is veszik, melly na-
 gyon fogják elő vinni fel-tett szándé-
 kokat, és jó méhészségeknek ta-
 pasztalni fogják, mint le-
 hessen kívánt-

V É G E.

MÚTATÓ TÁBLA.

I. R É S Z.

A' Méhekről.

Levél. 5.

A' méhnek le-árnyékozása. Szám. 1.

A' méhben az öt érzékenség meg-
találtatik. - - - 2

A' méh eleinten éretlen féreg, esz-
tendeig, és három hólnapig szo-
kotté élni. - - - 3

A' méh magára, és társaira gondot
visel. - - - 4

Különös tisztelettel van Anyához. 5.

II. R É S Z.

Az Anya mébről.

Lev. 9.

Az Anya méhnek le - irása. Szám. 6

Az Anya házrol. - - - 7.

Anya nélkül a' méh nem dolgozik. 8

G

Az

M U T A T O

Az Anyát követi a'raj.	-	-	9
Az Anya szereti népét.	-	-	10
Ő nem dolgozik.	-	-	11
Az anyátlan méhnek jelei.	-	11.	's a' t.
Mint kell anyát adni az anyátlan-	-	-	14.
nak.	-	-	's a' t.

III. R É S Z.

Az Heréről. Lev. 16

Az Here le-árnyékoztatik.	-	-	Szám. 17
Az Here him méhnek neme.	-	-	18
Az Herék szaporodásának helye.	-	-	19
Az Heréket fogyni, 's ölni kell.	-	-	20

IV. R É S Z.

A' méh Ketről. Levél 20

A' méhesnek helye meg-mútatta-	-	-	-
tik.	-	-	Szám. 21.
	-	-	's a' t.
Miként kell készíteni.	-	-	23
A' méh vizet kíván közel magá-	-	-	-
hoz.	-	-	24
A' méh kertet őrizni, és ékesíteni	-	-	-
kell.	-	-	25

98
T Á B L A.

V. R É S Z.

*A' Tavaszi ki-rakásról s ki-
botsátásról. Lev. 22*

- Mikor egy helyről más helyre vi-
tetik a' kosár. - Szám, 26. 's a't.
Az állás, vagy töltésről, mellyen
állanak a' kosárok. - - 28
Tavaszfizal kitsin ki-járó lyukat kell
hagyni. - - - 29
Magadhoz közel tartsd méheidet. 30
A' méh ki-botsátásának módgya,
ideje. - - - 31 's a't.
Hogy jámborok, szelidek légyenek. 33.
Nem kell irtózni az haragos méhtől 34.

VI. R É S Z.

*Az Mébekkel való minden-féle bánásnak
módgyáról. Lev. 28.*

- A' méhek előtt nem jó a' pufzta
föld, sem a' magos fű. Szám. 35.
Mikor jobb a' méhek körül valamit
dolgozni. - - - 36

M U T A T O

A' méhek tisztításának módgya ada-
tik. - - - 37. 41. 's a't.
Irtóznak a' feketétől, nagy hajtól,
és szakáltól. - - - 38
A' Só, és Szurok kedves. - 39 's a't.
A' méh nem lábain, hanem magá-
ban hord leg-többet. - - 47
Az hofzfasz jó idő ártalmas nekik. 48
Hogy a' méh jól szaporitsón. 49. 's a't.
Méh ki-dobolásnak módgya. 53. 's a't.
Sok, vagy kevés bogárnak ismérte-
tő jele. - - - 56
A' gazdagokból mézet szedhetsz. 57. 's a't.
Hogy a' méh meg ne marjon. 59. 's a't.
Miként kell a' méhet jó móddal meg
ölni. - - - 63. 's a't.

VII. R É S U.

A' Méb kosárokról. Lev. 45
Kosár, Kõpû, Tõkében tartatik a'
méh. - - - Szám. 66
A' kosárnak nagy, és kitsin völtá-
ról. - - - 67. 'sa't.
A' kosárokat meg kell tapasztani. 69
Meg-is kell jól perfeldni. - 70. 'sa't.
A'

99

T Á B L A.

A' melly kosárból ki-döglött a' méh,
jó abba rajt fogni. - - 73
Hogy a' raj a' kosárt szerezse. 74. 's a't.

VIII. R É S Z.

Az eresztésről, vagy rajzásról. Lev. 53.
A' méh szaporodásának módgya meg
mútattatik, - Szám. 77. 's a't.
Rajzás idején napjában egyszer, se-
bessen szoktak járni; ennek oka. 79
Az első rajnak jelei bizonytalanok. 80
De nem a' másodnak. - - 81
Harmad rajt is szokott a' jó mag méh
botsátani, - - - 82
A' rajhoz illendő kosárt kell készí-
teni, - - - 83
A' méh eresztésnek módgya. - 84
A' rajt hamar bé kell fogni. - 85
Bé-fogásnak módgya, - - 96. 's a't.
Az here fiaktól meg kell tisztítani. 86
A' raj kosarának helyheztetése. 87. 89
Két szegényből egy jót kell tsinál-
ni, - - - 88. 104. 's a't.
A' méh melly időkor ereszt. - 90
A' mag méh közül is szokott el-men-
ni a' rajjal. - 91. Ha

M U T A T O

Ha kettő egyszersmind ereszt.	92. 's a't.
Ha meg nem akar szállani a' raj, vagy az annyára vízfőzsa akar menni.	95. 103
Ha bé-fogván a' rajt, az nap, vagy más nap ki-akarna szállani.	99
- - - - -	100. 101
A' bé-fogott raj, hogy jó legyen.	107
Hogy többet ne eresztszen a' méh.	108 's a't.
Rajzás után kéztől kell tartani.	- 111

IX. R É S Z.

A' Mébeknek ellenségeiről. Lev. 73.

Tizen - négy fő ellenségei találta-	
nak.	Szám. 112
Első, a' Méh.	113. 's a't.
Második, a' Darás.	125. 's a't.
Harmadik, az Egér, és Hőrtsők.	128
Negyedik, a' Veréb.	129
Ötödik, a' Fetske.	130
Hatodik, a' Küllő, vagy Harkály.	131
Hetedik, a' Kigyó, és Gyék.	132
Nyóltzadik, a' Béka.	133
Kilentzedik, az Hangya.	134
Tizedik, a' Pók.	135

Tizen-

T Á B L A.

<i>Tizen-egyedik</i> , a' Fűst, ganaj párá- ja, és az <i>Echos</i> helyly.	136
<i>Tizen-kettődik</i> , az Has-follyás.	137
<i>Tizen-harmadik</i> , a' Száraz nyár, és zürzavaros idő.	138
<i>Tizen-negyedik</i> ; a' Szípoly.	139
Több ellenségi-is számláltatnak.	140

X. R É S Z.

Mag méh, téli gondviselésről.

Level. 67.

Egy jó mag méhnek ki-telelésére nem fok méz kívántatik.	141
Magnak nagy, és kitsin kosárban lé- vő méhet ne hagy.	142
Első rajt se, ha el-kerülheted.	143
Jó mag méhnek jele.	144
Az el-rakásnak, vagy tételnék ide- je, módgya, és helyye. 145. 'sa't.	
A' szegény méh táplálásának módgya. 148	
Nem kell ez iráfotskát itilletével senkinek rágalmazni.	149.

V É G E

MADE IN U.S.A.

Yusufi 1923.

OSZK-Soros
Könyvrestaurátor Műhely
Klátyik Melinda
2006

